

Transformatievisie Merwedezone

**Alblasserdam - Giessenlanden - Gorinchem - Graafstroom - Hardinxveld-Giessendam -
Nieuw-Lekkerland - Papendrecht - Sliedrecht - Regio Alblasserwaard - Vijfheerenlanden -
Regio Drechtsteden - Waterschap Rivierenland - Provincie Zuid-Holland**

Inhoudsopgave

Voorwoord	5	5	Visie	35
		5.1	Een duurzame en kwaliteitsrijke inrichting	35
1 Inleiding	7	5.2	Noord-zuidschakels	35
		5.3	Regiopark	37
2 Positie in de regio	7	5.4	De kernen	39
2.1 Zuidvleugel	11	5.5	Langs de grote infrastructuur	41
2.2 Groene Hart	13	5.6	Aan het water	41
2.3 Internationale corridor	15	5.7	Duurzame energie	43
		6	Bijlage	
3 Gebiedsanalyse	17		Uitvoeringsprogramma	45
3.1 Historische ontwikkeling	17	6.1	Waterberging	45
3.2 Schakelzone van stad, land en water	19	6.2	Waterkwaliteit	46
3.3 Stad: samenhang onder druk	19	6.3	Groene Ruggengraat	46
3.4 Land: verrommeling	23	6.4	Regiopark Merwede	47
3.5 Water: versnippering en veroudering van watersystemen	25	6.5	Duurzame energie	49
3.6 Benodigde kwaliteitsslagen	25	6.6	Bereikbaarheid	51
		6.7	Wonen	51
4 Programma	29	6.8	Werken	51
4.1 Water	29			
4.2 Groen	30			
4.3 Infrastructuur	31			
4.4 Duurzame energie	31			
4.5 Werken	31			
4.6 Wonen	33			

Luchtfoto Merwedezone

Voorwoord

Bij de vaststelling van het streekplan Zuid-Holland Oost in november 2003 werd de conclusie getrokken dat de zuidrand van de Alblasserwaard, direct gelegen langs de Merwede en de Noord, nadere aandacht behoefde. Dit gebied, globaal gepositioneerd tussen Kinderdijk en Gorinchem, is enerzijds veel sterker verstedelijkt dan het overige deel van de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden en vormt tegelijk de grens met het Groene Hart. Dit leidde ertoe dat voor dit gebied, aangeduid als de Merwedezone, een transformatieopdracht werd geformuleerd.

De Merwedezone, een mengsel van woonbebouwing en bedrijven-terreinen, waarvan een deel een watergerelateerd karakter heeft, is in de loop van de afgelopen dertig jaar vrijwel dichtgebouwd. Daarnaast wordt het gebied in de lengterichting doorsneden door dominante infrastructuur, zoals de rijksweg A15, de Betuweroute en de Merwede-Lingelijn. Het gebied heeft de laatste decennia aan interne kwaliteit ingeboet, terwijl overgang naar het landelijk gebied hard is geworden en weinig ruimte biedt voor relaties tussen het stedelijke en landelijke gebied. De ongecoördineerde ruimtelijke ontwikkeling uit het verleden is daar voor een belangrijk deel debet aan.

In december 2004 spraken de betrokken overheidspartijen in de Merwedezone af om samen te gaan werken aan goede oplossingen voor het gebied. Allen realiseerden zich daarbij dat de vraagstukken in de Merwedezone dermate ingewikkeld en samenhangend zijn, dat er een gezamenlijke aanpak moet komen. Begonnen werd aan het

proces om tot een gezamenlijke visie en uitvoeringsplan te komen. Het was geen gemakkelijk proces en het heeft langer geduurd dan verwacht. Opgaven als de Groene Ruggengraat ¹, de realisatie van alternatieve energie en het vormgeven van een regiopark belemmerden enige tijd de voortgang.

Met deze transformatievisie heeft de Stuurgroep Transformatie Merwedezone gevolg gegeven aan haar opdracht om een visie met uitvoeringsplan te leveren, die moet leiden tot verbetering van de woon-, werk- en leefomgeving. Deze visie laat zien wat samenwerking voor de ontwikkeling van dit gebied kan betekenen. Het laat ook zien waar de pijnpunten zitten waarmee de stuurgroep heeft geworsteld en die helaas op een enkel punt niet tot een gezamenlijk beeld hebben geleid.

Het is nu aan de besturen van de betrokken overheidspartijen, die gezamenlijk via de stuurgroep dit product op tafel hebben gelegd, om daarover hun mening op te maken. Ik vertrouw er op dat dit tot een gezamenlijk gedragen visie zal leiden en tot een uitvoeringsplan dat voortvarend ter hand kan worden genomen.

Dat is de Merwedezone, waar ik zelf ook met plezier mag wonen, meer dan waard.

Mr J.L. Evertse
Voorzitter Stuurgroep Transformatie Merwedezone

¹ Tot 28 april 2009 werd in deze transformatievisie de term “Natte As” gebruikt voor de realisering van de ecologische verbinding tussen het Lauwersmeer en Zuidwest-Nederland. Sinds de definitieve vaststelling van de Nota Ruimte wordt dit rijkstraject de “Groene Ruggengraat” genoemd.

Topografie Merwedezone

	weg		stedelijk groen / bomen		bebouwing binnen plangebied
	snelweg		groen		bebouwing buiten plangebied
	spoor		grens plangebied		water
	stations		gemeentegrens		

1 Inleiding

De samenleving ontwikkelt zich, de economie ontwikkelt zich, en de Merwedezone verandert mee. Processen in de stad, in de havens en op het platteland komen juist in dit gebied samen. De waterhuishouding stelt nieuwe eisen: er is meer ruimte voor water nodig en de eisen aan de kwaliteit van het oppervlakte water nemen toe. Er is een maatschappelijke noodzaak voor meer natuur en recreatievoorzieningen. De mainport Rotterdam heeft zijn invloed op de economie en het woonmilieu in de Merwedezone en zelfbewuste bewoners en ondernemers stellen hoge eisen aan hun woon- en werkomgeving.

De Merwedezone, het gebied langs Noord en Merwede tussen Kinderdijk en Gorinchem, moet op al deze processen voorbereid zijn. Op een manier dat de maatschappelijke veranderingen elk voor zich goed worden opgevangen en benut, maar ook in samenhang tot een mooie en goed functionerende regio leiden. De centrale opgave voor de regio is om de landschappelijke en cultuurhistorische waarden te verenigen met de water- en natuuropgave en vereisten van verstedelijking en infrastructuur. Grote omslagen zijn daar niet voor nodig. De transformatie is vooral een kwaliteitsslag, bedoeld om betere verbanden te leggen en de regio beter toe te rusten op de normen die de samenleving nu stelt.

Doel en opzet van de transformatievisie

Administratieve grenzen mogen geen doorslaggevende factor in de ruimtelijke ontwikkeling zijn. Gemeenten, waterbeheerders en de provincie moeten samen optrekken, met dezelfde doelen voor ogen. Vandaar een gezamenlijke transformatievisie. Hierin stellen de overheden tezamen de regionale opgave vast, schetsen ze het

perspectief voor de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling en geven ze aan binnen welke randvoorwaarden die ontwikkeling gestalte moet krijgen. Zo vormt de transformatievisie een stevige basis voor de verdere uitwerking van de verschillende onderdelen op projectniveau, ongeacht of die uitwerking door de provincie, het waterschap, een of meer gemeenten of nog andere partijen gebeurt.

De transformatievisie geeft na vaststelling richting aan de gewenste kwaliteitsslag voor de Merwedezone en het programma tot 2015, met een doorkijk naar de verdere toekomst. Het document analyseert de ruimtelijke opgaven die van buitenaf op het gebied inwerken (positie in de regio), geeft aan op welke punten verbeteringen van de integrale kwaliteit nodig zijn (de analyse), waar de komende jaren ruimte voor gevonden moet worden (het programma) en hoe dat programma kan worden ingezet om de gewenste kwaliteitsslag te realiseren (de visie). In het slothoofdstuk is het uitvoeringsprogramma opgenomen.

Samenwerking

De overheden in de Merwedezone hebben op 1 december 2004 een gezamenlijke intentieverklaring ondertekend. Daarin spraken zij af om zich samen in te spannen voor een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en een duurzame inrichting van de Merwedezone. De verklaring is ondertekend door:

- de gemeente Alblasterdam,
- de gemeente Giessenlanden,
- de gemeente Gorinchem,
- de gemeente Graafstroom,
- de gemeente Hardinxveld-Giessendam,

- de gemeente Nieuw-Lekkerland,
- de gemeente Papendrecht,
- de gemeente Sliedrecht,
- de regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden,
- de regio Drechtsteden,
- het waterschap Rivierenland,
- de provincie Zuid-Holland.

De intentieverklaring noemt zes integrale opgaven waarvoor een regionale aanpak noodzakelijk is. Twee daarvan zijn gebiedsgericht: de ontwikkeling van de Noordrand en de ontwikkeling langs de rivier. De vier andere zijn thematisch, maar moeten geïntegreerd met de ruimtelijke opgave worden aangepakt: de wateropgave, windenergie, de ruimtelijke ontwikkeling langs de Merwede-Lingelijn en het accommoderen van te verplaatsen functies uit het landelijk gebied.

De samenwerking is nodig om de kwaliteitsslag voor de Merwedezone goed te organiseren. Het gebied vormt een eenheid. Er liggen talloze landschappelijke en sociaaleconomische verbanden. De ene ruimtelijke maatregel heeft al gauw effect op de andere. Maar in beleidsmatige zin is die eenheid nog onvoldoende aanwezig.

De provincie heeft het planologische beleid voor de Merwedezone verdeeld over twee streekplannen: Zuid-Holland Zuid (2000) en Zuid-Holland Oost (2003). De gemeenten zijn verdeeld over twee regionale samenwerkingsverbanden, ieder met een eigen regionale structuurvisie: de Drechtsteden en Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Een deel valt onder het rijksprogramma voor de Zuidvleugel van de Randstad, een ander deel onder dat voor het Groene Hart. Deze transformatievisie ondervangt de bestuurlijke versnippering en onduidelijkheid die hiervan uit zouden kunnen gaan.

De ondertekenaars van de intentieverklaring hebben samen de stuurgroep Transformatie Merwedezone geformeerd. Deze stuurgroep is verantwoordelijk voor het opstellen van de transformatievisie en het bijbehorende uitvoeringsprogramma. De rolverdeling tussen de betrokken overheden verschuift. De nieuwe Wet ruimtelijke ordening geeft de provincie en gemeenten meer mogelijkheden om de gewenste regionale ontwikkeling actief in gang te zetten. De wet bepaalt dat gemeenten veel beleidsvrijheid hebben als er alleen gemeentelijke belangen in het spel zijn. De provincie richt zich op de bovenregionale belangen. Deze worden vastgelegd in de provinciale ruimtelijke structuurvisie.

Consultatieronde ontwerp-transformatievisie

De stuurgroep heeft op 25 januari 2007 de ontwerp-transformatievisie vastgesteld. De dagelijkse besturen van de partners (Colleges van

Burgemeester en Wethouders, Gedeputeerde Staten en het Dagelijks Bestuur van het waterschap) hebben vervolgens ingestemd met de hoofdlijnen en de ontwerp-transformatievisie vrijgegeven voor consultatie. Dit was de start van een communicatie- en consultatie-traject met de betrokken partijen en burgers in het gebied.

Er zijn circa honderd schriftelijke reacties op de ontwerp-transformatievisie ontvangen. In circa 40% van de reacties is bezwaar gemaakt tegen deNatte As thans Groene Ruggengraat. Dit onderdeel van de visie overheerste de discussie over de ontwerp-transformatievisie, zowel in de schriftelijke reacties als tijdens de goed bezochte inloopavond op 24 mei 2007. Het verplaatsen van de sportvelden in Sliedrecht en de voorkeurlocatie voor windenergie in Giessenlanden ontlokten ook enkele bezwaren van omwonenden. Naast de bezwaren heeft de stuurgroep ook suggesties ontvangen voor de invulling van

het Regiopark en het programma voor duurzame energie. De reacties zijn gebundeld in het Reactiedocument Merwedezone.

Voor de invulling van het Regiopark is een apart Atelier georganiseerd met vertegenwoordigers van LTO, Stichting Groene Hart en het Gebiedsplatform Alblasterwaard-Vijfheerenlanden. De aanwezige maatschappelijke organisaties hebben met name gewezen op het benutten van de bestaande kwaliteiten van het landelijk gebied en het verbeteren van de noord-zuidverbindingen.

Naar aanleiding van de consultatieronde heeft de stuurgroep Transformatie Merwedezone besloten om eerst een nadere studie uit te voeren naar het Regiopark en zich te beraden over het tracé van de Groene Ruggengraat alvorens de definitieve transformatievisie vast te stellen. Het exacte tracé wordt vastgesteld in de Provinciale Structuurvisie, maar duidelijk is al wel dat het tracé de Merwedezone kruist in het oostelijk deel van Hardinxveld-Giessendam. In recente beleidsdocumenten van het rijk en de provincie wordt de Groene Ruggengraat aangeduid als 'groenblauwe ruggengraat'.

Daarnaast is onderzoek gedaan naar geschikte vormen van duurzame energie en is er een locatieonderzoek uitgevoerd naar de voorkeurslocaties voor windenergie. Dit heeft geleid tot het bestendigen van de afspraak om een capaciteit van 40 megawatt duurzame energie in de Merwedezone te realiseren met verschillende vormen van duurzame energie, waaronder windenergie op de vier voorkeurslocaties.

Status transformatievisie

In de transformatievisie schetst de stuurgroep haar beeld van de ontwikkeling van de Merwedezone binnen de door haar gestelde voorwaarden. Daarbij zijn de reacties op de ontwerp-transformatievisie meegewogen. De definitieve transformatievisie wordt ter

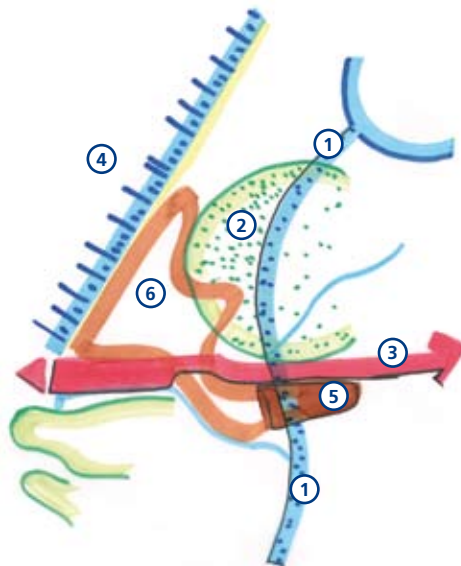
instemming aangeboden aan de dagelijkse besturen van de gemeenten, de regio's en het waterschap met het verzoek de transformatievisie te betrekken bij de eigen ruimtelijke planvorming. Accordering van de transformatievisie is voor deze dagelijkse besturen zelfbindend. Gedeputeerde Staten besluiten over accordering van de visie. De ruimtelijke doorwerking van de transformatievisie vindt plaats via de provinciale structuurvisie 'Visie op Zuid-Holland'. Deze zal volgens planning in december 2009 door Provinciale Staten worden vastgesteld. Daarmee is de transformatievisie ook zelfbindend voor de provincie.

Uitvoering

De stuurgroep stelt een transformatievisie op die haalbaar en uitvoerbaar is. Aan de visie is daarom een uitvoeringsprogramma toegevoegd. Ook bij de uitvoering van het beleid is een intensieve samenwerking op haar plaats. Projecten die sterk met elkaar verbonden zijn, of projecten die het grondgebied van verscheidene gemeenten beslaan, vereisen een verdere bestuurlijke samenwerking tussen twee of meer overheden. Andere projecten kunnen vaak heel goed door een enkele gemeente of andere overheid worden uitgevoerd. Wel is samenwerking wenselijk, zo niet noodzakelijk, met partijen buiten de overheid. Afhankelijk van het soort project kunnen dat bewoners zijn, grondeigenaren, maatschappelijke organisaties, projectontwikkelaars, ondernemers, enzovoort.

2 Positie in de regio

De Merwedezone raakt aan drie grote ruimtelijke complexen, elk met een grote betekenis voor het regionale ruimtegebruik: de Zuidvleugel van de Randstad, het Groene Hart en de mainport Rotterdam. Uit de combinatie van de suburbane woonomgeving, het veenweidegebied en de riviergebonden woon- en werkmilieu is een geheel eigen streekidentiteit ontstaan. In de toekomst kan het gebied zich verder ontwikkelen tot veelzijdig stadslandschap op het raakvlak van stad, land en water. De zone vormt een belangrijke schakel tussen de stedelijke gebieden en het Groene Hart.

Schema positie Merwedezone in groter verband
 1 Natte as
 2 Groene hart
 3 Internationale corridor
 4 Kust
 5 Merwedezone
 6 Zuidvleugel

2.1 Zuidvleugel

De Zuidvleugel bestrijkt globaal het gebied tussen Leiden en Dordrecht, met Rotterdam en Den Haag als grootste stedelijke concentraties. Met 3,5 miljoen inwoners is het een van de dichtstbevolkte regio's van Europa. De Zuidvleugel moet uitgroeien tot een vitale netwerkstad van bestuur & recht, kennis en logistiek in een Hollands landschap. Om dit tot stand te brengen is in 2000 het Bestuurlijk Platform Zuidvleugel opgericht. Hierin stellen de betrokken overheden het ontwikkelingsperspectief voor de Zuidvleugel vast en bepalen zij de bijbehorende prioriteiten in de uitvoering.

De Merwedezone kan zich onderscheiden met een suburbane woonomgeving, in de luwte van de Zuidvleugel. De lage dichtheid van de bebouwde gebieden (gemiddeld zo'n 25 woningen per hectare) geeft het gebied een suburbaan milieu. Binnen de Zuidvleugel is veel behoefte aan deze groene, rustige woonwijken in kleine en middelgrote steden. Een pluspunt van het woonmilieu is de komst van nieuw hoogwaardig openbaar vervoer op regionaal niveau. Light-train op de Merwede-Lingelijn en hoogwaardige busverbindingen tussen Alblasterdam, Papendrecht, Sliedrecht en Dordrecht (het 'Hoogwaardig Openbaar Vervoer Drechtsteden') leveren nieuwe kansen op voor goed ontsloten woon- en werkmilieus. Rondom de halteplaatsen is ruimte voor intensivering van woon- en werkfuncties.

Positie Merwedezone in de zuidvleugel. Bron: Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie PRSV

2.2 Groene Hart

De Merwedezone ligt aan de zuidrand van de Alblasserwaard en loopt door tot in het zuidwesten van Vijfheerenlanden. Alblasserwaard-Vijfheerenlanden maakt deel uit van het Utrechts-Hollandse veenweidegebied en behoort tot de grote landschapseenheden in het nationaal landschap Groene Hart. De landbouw is hier de belangrijkste drager van het landschap. Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is het belangrijkste gebied voor melkveehouderij van Zuid-Holland; bijna 95 procent van de landbouwgronden is in gebruik als weidegebied voor melkvee. De infrastructuurlijnen van de A15, de Betuweroute en de spoorlijn Dordrecht-Gorinchem vormen afwisselend de zuidgrens van het Groene Hart.

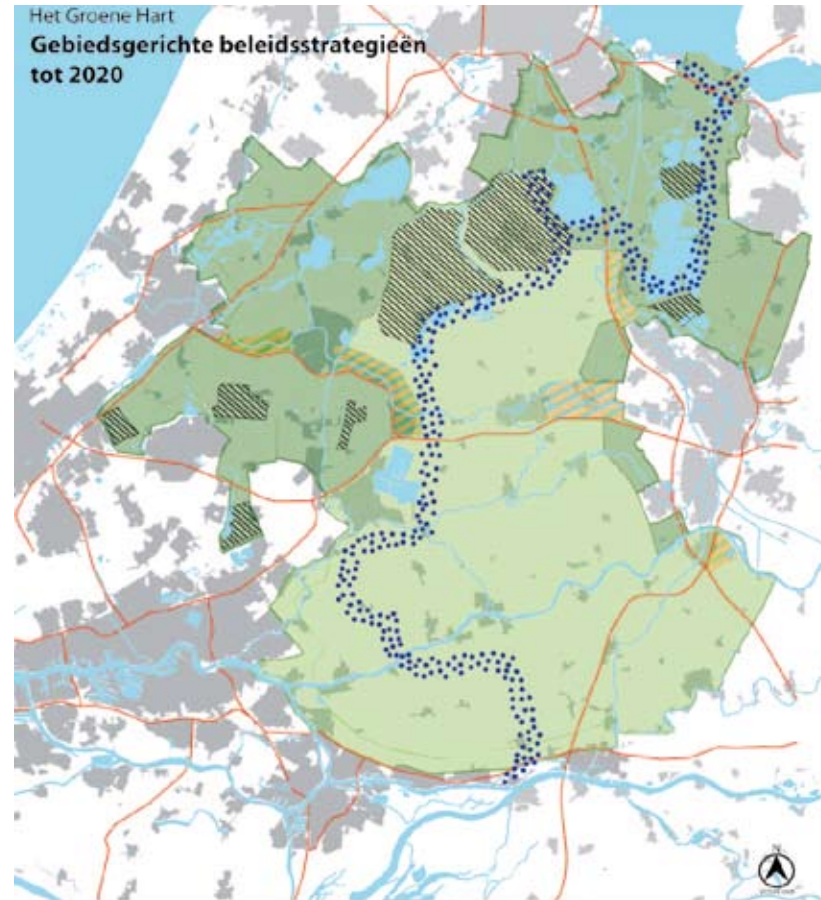
De waarden en de venen in het Groene Hart zijn grote en open veenweidegebieden met een nog gave en zichtbare cultuurhistorie. In grote delen heersen rust en stilte. Deze combinatie van kernkwalitei-

ten en de schaal en mate waarin ze aanwezig zijn, is uniek voor het Groene Hart, de Randstad en zelfs Europa. Daarom geldt voor deze gebieden een beleidsstrategie van behoud van openheid, rust, stilte en karakter zonder het gebied op slot te zetten. Dat wil zeggen dat er geen ruimte is voor grootschalige ontwikkelingen. Het tegengaan en saneren van verrommeling heeft prioriteit. Nieuwe (agrarische) bebouwing in bebouwingslinten is mogelijk, mits dit gebeurt met respect voor de cultuurhistorische waarden.

Het uitvoeringsprogramma Groene Hart spreekt van een 'transitie van de veenweidegebieden', een integrale opgave om te komen tot een duurzame inrichting, gericht op landbouw, natuur, water en recreatie. Vooral in laaggelegen veengebieden met een sterke bodemdaling, is een andere benadering van de waterhuishouding noodzakelijk. In die gebieden moet terughoudend worden omgegaan met aanpassingen van het waterpeil omwille van het grondgebruik. Een mogelijke oplossing is het aanleggen van natte natuur. In de Merwedezone kan aansluiting worden gezocht met plannen voor de Groene Ruggengraat, een robuuste ecologische verbinding voor natte natuur die het plangebied zeer waarschijnlijk in het oosten kruist nabij de kruising van de Betuweroute met de Giessen en de monding van het Kanaal van Steenenhoek.

Volgens de Nota Ruimte van het rijk, geldt voor het nationaal landschap Groene Hart als geheel een maximum aan de toegelaten woningbouw behorend bij een migratiesaldo van nul. De ontwikkeling van niet-agrarische bedrijvigheid is eveneens aan een maximum gebonden, gekoppeld aan de ruimtebehoefte van de al aanwezige bedrijvigheid. Het behoud en de versterking van de kwaliteiten van het landschap mogen de sociaaleconomische vitaliteit van de regio niet in de weg staan. Daarom kunnen stedelijke functies die in het landschap van Alblasserwaard en Vijfheerenlanden niet of niet langer gewenst zijn, maar wel goed zijn in te passen in het transformatiegebied Merwedezone, hiernaartoe worden verplaatst.

<p> Waarden en Venen: Grote landschappelijke eenheden
- behoud, herstel en ontwikkeling karakteristiek veenweidelandschap</p>	<p> Diepe droogmakerijen
- urgente wateropgave</p>
<p> Metropolitane Landschappen
- behoud en ontwikkeling landschappelijke diversiteit
- behoud en ontwikkeling groen blauwe karakter (verschillende vormen natuur en landbouw)
- versteviging stad-land relatie</p>	<p> De Groene Ruggengraat (indicatief tracé)
- behoud en ontwikkeling natuur, recreatie en robuuste watersystemen   Transformatiezones
- Zoekgebied voor verstedelijking in combinatie met versoeking landschapsstructuur</p>

2.3 Internationale corridor

De zeehaven van Rotterdam geldt als een van de belangrijkste economische motoren van de regio en van Nederland als geheel. Rondom de haven heeft zich een logistiek-industrieel complex ontwikkeld dat werk biedt aan duizenden mensen: de mainport Rotterdam. De mainport ontwikkelt zich zeewaarts, met de aanleg van de Tweede Maasvlakte, maar ook landinwaarts. De Shipping Valley in de Drechtsteden maakt deel uit van dit complex en tal van bedrijven in de sector logistiek en distributie hebben soms groot-schalige ruimte nodig. Tegelijk neemt de kennisintensiviteit in de mainport toe. Rotterdam loopt voorop in logistieke systemen, en werkgelegenheid in sectoren als dienstverlening en onderzoek wordt steeds belangrijker.

De mainport drukt een stempel op de economische structuur van de Merwedezone. Bedrijvigheid aan het water is nog steeds volop aanwezig. De traditionele industrie is goed vertegenwoordigd en is een van de aanjagers van de economie langs de Merwede, de bouw-materialen- en scheepsbouwclusters voorop. Typische mainport-activiteiten als handel en transport doen het goed. Het aandeel hooggeschoold werk neemt toe. Steeds meer mensen werken in de dienstverlening. Vooral Gorinchem is een centrum van zakelijke dienstverlening.

De mainport manifesteert zich ook in de transportstromen over de achterlandverbindingen. Een internationale corridor doorkruist de Merwedezone. Deze bestaat uit de binnenvaartroutes Noord en Merwede, de wegverbinding over A15 en de Betuweroute.

Historisch occupatie patroon

Bron: Topgrafische Dienst
Nederland, De nieuwe
kaart van Nederland, Must
urbanism stedebouw

3 Gebiedsanalyse

3.1 Historische ontwikkeling

Eeuwenlang concentreerde de bewoning in veengebieden zich op de goed begaanbare gronden. Op rivierduinen, oeverwallen en dijken werden boerderijen en dorpen gebouwd. Van daaruit werd het drassige veengebied drooggemaakt en ontgonnen. In de Alblasserwaard is de geschiedenis van de veenontginningen nog te zien aan de bebouwingslinten langs waterlopen en de strookvormige verkaveling die daar dwars op staat. Bijzonder zijn natuurlijk de molens van Kinderdijk. Zij zijn in de achttiende eeuw gebouwd om overtollig water uit de polders van de Alblasserwaard naar de Lek te malen. Inmiddels zijn ze uitgegroeid tot een cultuurhistorische attractie van formaat.

Vanaf het einde van de negentiende eeuw trad de industrialisatie op. Langs de Merwede ontstond allerlei ambachtelijke en industriële bedrijvigheid. Bij alle dorpen aan de rivier werden buitendijkse platen opgehoogd voor de aanleg van scheepswerven, havens en industrieterreinen. Uit deze tijd stamt ook veel woningbouw, zowel villa's als arbeiderswoningen. Langs de rivierdijk ontstond aan twee zijden bebouwing, hoog aan de kruin en dicht tegen elkaar. In de tweede helft van de twintigste eeuw namen de woningbouwproductie en de aanleg van bedrijventerreinen een hoge vlucht. Het landelijk gebied ten noorden van de dijk werd bebouwd, waardoor de dijk soms geïsoleerd raakte van het achterland.

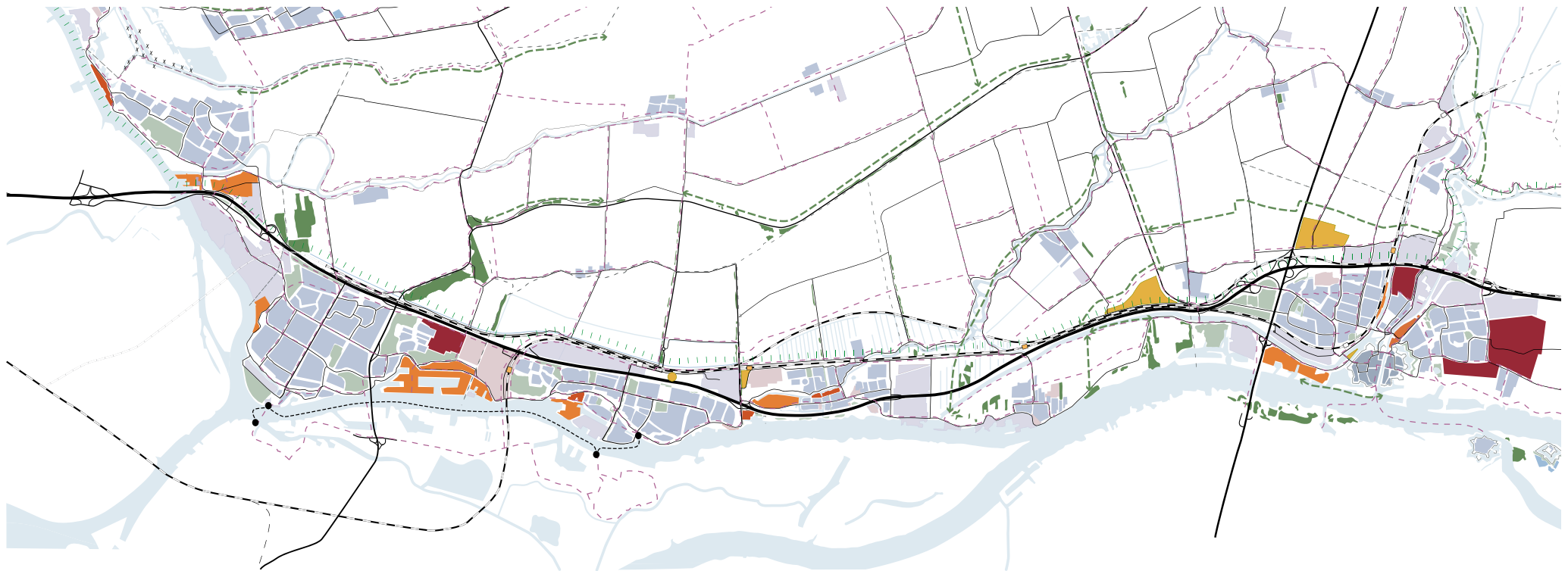
Het stedelijk gebied in de Merwedezone heeft vooral sinds de jaren zestig een forse uitbreiding ondergaan. De ontwerpen van de nieuwe

wijken weerspiegelden de stedenbouwkundige theorieën uit de jaren zestig, zeventig en tachtig, die uitgingen van generieke patronen en relaties. Wijken gingen sterk op elkaar lijken. Dat ging ten koste van het eigene van de streek. Zo is de beleving van de rivier of de dijk op veel plaatsen verdwenen als structurerend element van de bebouwing.

Sinds de jaren zestig maakt ook de nationale infrastructuur een forse ontwikkeling door. De Merwedezone heeft daar nadrukkelijk mee te maken gekregen, omdat de A15 en de Betuweroute in oost-westrichting door het gebied heen voeren. Dat heeft een ruimtelijke barrière opgeworpen tussen de kernen en het Groene Hart. Die is nog eens versterkt door de aanleg van bedrijventerreinen, met name aan de noordzijde van Sliedrecht.

Vooraf het landschappelijke en het industriële erfgoed bepalen in hoge mate de kwaliteit en de identiteit van de Merwedezone. Deze cultuurhistorische kwaliteiten zijn opgenomen in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, die de provincie in 2007 heeft uitgebracht en die mede de basis vormt voor het provinciale ruimtelijke beleid in dit gebied. Cultuurhistorisch waardevolle objecten en patronen kunnen nieuwe ontwikkelingen kwaliteit en betekenis geven, ongeacht of het over stedelijke ontwikkeling, natuurontwikkeling of andere ruimtelijke programma's gaat. Momenteel werkt de provincie aan de opstelling van 'Regioprofielen Cultuurhistorie', waarin de spankracht wordt bekeken voor nieuwe ontwikkelingen.

Huidig Beleid

infrastructuur	groen / recreatie	wonen	bedrijventerreinen
— weg	— stedelijk groen	— bestaande bebouwing	— bestaand
— snelweg	— bomen	— in aanbouw	— transformatie
— spoor	— ecologische verbindingen	— gewenst binnen contouren	— herstructurering
— stations bestaand	— fietspad	— gemeentegrens	— in ontwikkeling (streekplan)
— stations nieuw	— grens groene hart		

3.2 Schakelzone van stad, land en water

De historische ontwikkeling heeft geleid tot een aantal samenhangende zones binnen de Merwedezone, hoofdzakelijk met een oost-westoriëntatie: de rand van het Groene Hart, de reeks kernen van Gorinchem tot Alblasserdam en de oevers van de Merwede en de Noord. De infrastructuur en de gebieden die ingeklemd liggen tussen infrastructuurlijnen vormen een vierde gebiedseenheid met een oost-westoriëntatie. Dwars op deze dominante lijnen staat een noord-zuidstructuur die de schakels tussen de gebiedssoorten moet leggen, maar die niet overal even sterk ontwikkeld is.

De kwaliteitsslag in de Merwedezone gaat over het verbinden van stad, land en water. Het is een integrale opgave. Zo staat de Merwedezone ook genoemd in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie: als 'schakelzone stad-land-water'. De opgave voor deze zones is 'om de spanning tussen stad en land om te buigen naar een duurzame verweving van functies'. Dat betekent 'meer kwaliteit en een betere integratie van de stedelijke component, de landelijke component en de wateropgave'. In het navolgende wordt achtereenvolgens nagegaan welke kwaliteitsslagen nodig zijn voor stad, land en water. Als uitgangspunt gelden het bestaande ruimtegebruik en het eerder in streekplannen vastgestelde beleid. De kaart 'huidig beleid' geeft deze uitgangssituatie weer.

3.3 Stad: samenhang onder druk

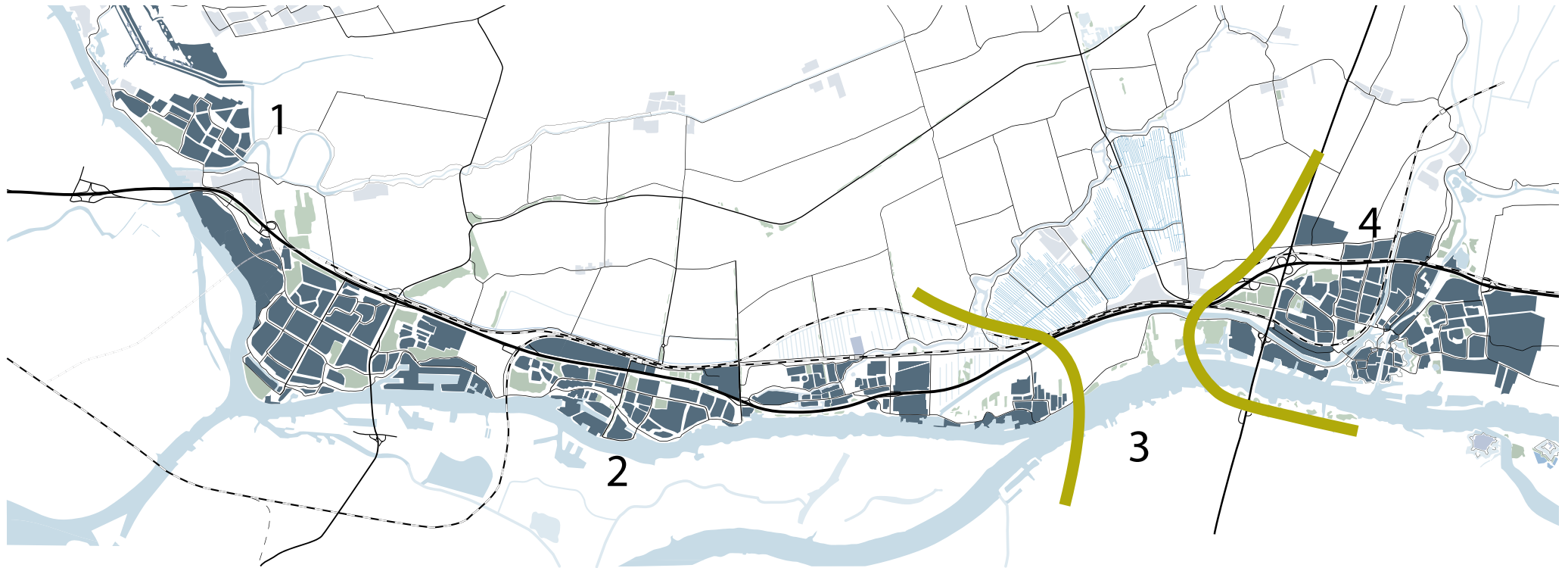
Geleding en identiteit

De kernen langs de rivier zijn in de loop van de jaren naar elkaar toegegroeid. Dat geldt met name voor Papendrecht, Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam. Met de nieuw geplande bedrijventerreinen en woonwijken groeien deze steden verder aaneen. Het is van belang om de plaatselijke identiteit bij toekomstige bouwplannen te herwaarderen.

De oude dijklinten langs de Merwede onderscheiden zich in sfeer en structuur van de oude kernen in Alblasserdam en Gorinchem en van de polderlinten in de Alblasserwaard, bij kernen als Giessenburg en Bleskensgraaf. Maar ook binnen deze cultuurhistorische typologie zijn verschillen gegroeid. Zo heeft Papendrecht met relatief veel hoogbouw een eigentijds, stedelijk karakter, met een sterke oriëntatie op Dordrecht. Plannen als het Masterplan Centrum en de woningbouw aan het Merwehoofd versterken dat beeld. De sfeer in de oude delen van Sliedrecht herinnert sterk aan de periode waarin het baggerwerk opbloede, rond de wisseling van de negentiende en twintigste eeuw. De haven werd toen aangelegd en zowel aan als achter de dijk staan nog veel fraaie woningen uit deze periode. De ruimtelijke structuur is sterk op de Merwede georiënteerd. Hardinxveld-Giessendam bestaat uit de samengesmolten kernen Giessendam en Neder-Hardinxveld bij de monding van de Giessen, plus de kern Boven-Hardinxveld die via een dijklint met de andere twee verbonden is.

Alblasserdam heeft een landelijk karakter behouden. Het stedelijk gebied grenst direct aan het landschap. Dankzij de nieuwe centrumontwikkeling is ook de relatie met de rivier versterkt. Gorinchem heeft een centrumfunctie voor een grotere regio dan de Merwedezone.

Ruimtelijke eenheden

1. Alblasterdam
2. Stedenband: Papendrecht, Sliedrecht, Hardinxveld Giessendam
3. Venster
4. Gorinchem

Tot de identiteitsbepalende kwaliteiten behoren de monumentale binnenstad en de positie in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Wijken en bedrijvenlocaties om het centrum van Gorinchem heen hebben wel binding met elkaar, maar manifesteren zich als betrekkelijk autonome eenheden.

Op regionaal niveau is vooral de geleding van de verstedelijking belangrijk: de herkenbaarheid van Alblasserdam en Gorinchem als afzonderlijke kernen, het aaneengroeien van Papendrecht, Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam tot één band met verscheidene identiteiten en het handhaven van het venster tussen Gorinchem en Hardinxveld-Giessendam als open ruimte.

Regionaal verkeer

Het accommoderen van regionaal verkeer kan aanleiding zijn om bestaande wegverbindingen te herinrichten als regionale route of om nieuwe schakels in het wegennet aan te brengen. Verbindingen tussen de kernen verlopen nu over de rijksweg of over de dijk. Die lopen daardoor te vol.

Drie lijnen vormen de slagader van het regionaal openbaar vervoer in de toekomst: Het HOV Drechtsteden, de Merwede-Lingelijn en de waterbus.

- Het Hoogwaardige Openbaar Vervoer (HOV) Drechtsteden is een integraal concept voor kwalitatief hoogwaardige verbindingen tussen Papendrecht, Sliedrecht en de bedrijventerreinen van Alblasserdam met Dordrecht, Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht.
- De Merwede-Lingelijn is de bestaande spoorweg van Dordrecht naar Gorinchem. Dankzij de recente ombouw tot light-train kan deze beter worden benut. De provincie en de betrokken gemeenten hebben hier een bestuursovereenkomst over afgesloten. Hierin leggen zij vast dat zij streven naar 'een relatief hoge bebouwings-

dichtheid in een straal van 800 meter rond de haltes, rekening houdend met waar redelijkerwijs gebouwd kan worden'. De bebouwingsdichtheid rondom de haltes zal in overleg met de provincie worden vastgesteld.

- Alblasserdam, Papendrecht en Sliedrecht zijn aangesloten op de waterbus naar Dordrecht en Rotterdam. Deze vorm van openbaar vervoer biedt nieuwe mogelijkheden als verbinding met en tussen oeverlocaties aan de Merwede en is daarmee de derde slagader in het regionale openbaar vervoer.

Hoofdwegennet

De rijkswegen A15 en A27 zijn overbelast. Een capaciteitsverruiming is noodzakelijk. In het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) van het rijk is in de A15 echter alleen de aanpak van het knooppunt met de N3 opgenomen. In de A27 vormen de brug en het knooppunt bij Gorinchem een bottleneck. Een tweede brug of een tunnel kan de doorstroming van het verkeer belangrijk verbeteren. Voor de leefkwaliteit en bereikbaarheid van Gorinchem is een verbeterde oeververbinding van groot belang. De aanpak van het knooppunt van de A15 en de N3 is opgenomen in het MIRT.

Bedrijvigheid en milieukwaliteit

De vele transport- en bedrijfsactiviteiten die het economische complex van de mainport ondersteunen, hebben effecten op de milieukwaliteit, bijvoorbeeld op het gebied van geluid, lucht en veiligheid. Deze kunnen ten koste gaan van de kwaliteit van de woonomgeving en kunnen de bouw mogelijkheden beperken. Verspreid liggende terreinen voor met name transportbedrijven kunnen een grote verkeersdruk en een inbreuk op de landschapskwaliteit betekenen.

De industriële en logistieke bedrijvigheid moet wel voor de regio behouden blijven. Vanwege de banen die zij aanbieden, maar ook

omdat de bedrijvigheid en het industriële erfgoed net zo bij het gebied zijn gaan horen als het agrarische veenlandschap. Door de bedrijven op een klein aantal locaties te clusteren, verminderen de beperkingen aan de overige vormen van stedelijke ontwikkeling en aan de landschapontwikkeling. De bedrijven kunnen aan elkaars nabijheid zakelijke schaalvoordelen ontlenen.

Herstructureren van bedrijventerreinen is ook gewenst omdat sommige terreinen verouderen en niet optimaal worden benut. Zo staan er veel bedrijven langs de rivier die geen binding met het water hebben. Het is beter om bedrijvenlocaties aan de rivier te reserveren voor bedrijven die wel watergebonden zijn.

Het industriële erfgoed is een belangrijk element in de identiteit van de Merwedezone, ook als het zijn industriële gebruik verliest. In opdracht van de Stichting Groene Hart zijn strategieën ontwikkeld om grip te krijgen op dit erfgoed, dat behalve scheepswerven, machinebedrijven en andere bedrijfsaccommodaties ook de arbeiders- en directiewoningen uit de periode van industrialisatie omvat. Deze strategieën hebben de bedoeling om de huidige waarden te behouden, en tegelijk ruimte te laten voor en inspiratie te bieden aan lokale initiatieven. Ze maken maatwerk per gemeente en soort erfgoed mogelijk.

3.4 Land: verrommeling

Onder invloed van de grote infrastructuur en de economische activiteit, dreigt de overgangszone van stad naar land te verrommen. Bij de aanleg van de Betuweroute is veel aandacht uitgegaan naar maatregelen om de gevolgen voor de leefbaarheid te beperken. Zo is er een tunnel onder de Giessen gekomen. Toch vormt de lijn nog een te abrupte grens tussen het stedelijk en het landelijk gebied aan de

noordrand van de Merwedezone, mede door de dominante geluidwering langs het spoor. Samen met de A15 en de bedrijventerreinen langs de infrastructuur vormt de Betuweroute een grote barrière in de overgang van de stedelijke bebouwing naar het Groene Hart.

Enkele agrarische gebieden zijn in een nieuwe situatie terecht gekomen, doordat ze sinds de aanleg van de Betuweroute ingeklemd liggen tussen grote infrastructuurlijnen. Dit geldt in het bijzonder voor het 'Oog' tussen de spoorlijnen bij Hardinxveld-Giessendam en voor de Driehoek tussen de spoorlijnen en de A15 bij Sliedrecht. Die ligging beperkt de verbindingen met de omgeving en leidt tot nieuwe milieucontouren. Dat kan gevolgen hebben voor het ruimtegebruik. Ook hier bestaat het gevaar van verrommeling.

Landbouw

In het grootste deel van de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden zijn de agrarische productieomstandigheden goed. Dankzij een dik kleidek daalt de veenbodem nauwelijks. In het westen van de Merwedezone, is dat kleidek dunner. Het veen daalt hier matig tot sterk.

Het document 'Voorloper Groene Hart', waarmee de drie Groene Hart-provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht hun structuurvisies voor het Groene Hart voorbereiden, noemt de landbouw de belangrijkste drager van het open veenweidelandschap. Een blijvend economisch perspectief voor de landbouw is noodzakelijk. Volgens de Voorloper betekent dat ruimte bieden voor schaalvergroting, lokaal extensivering, innovatie en verbreding. Dit moet plaatsvinden binnen de randvoorwaarden van behoud van kernkwaliteiten en afremmen van de bodemdaling. Daarnaast biedt het recreatieve gebruik door de stedeling extra kansen voor verbreding van de landbouw, zowel met recreatie als met natuurontwikkeling en voor duurzaam waterbeheer.

Ruimte voor natuur en recreatie

De betekenis van het landschap als natuur- en recreatieruimte neemt toe. Vanwege de barrièrewerking van de infrastructuur is de bereikbaarheid van het landschap echter niet voldoende. Bij Oud-Alblas zijn verscheidene bosclementen gerealiseerd, waaronder het Alblasserbos Oost en West. Deze natuur heeft nadrukkelijk de bedoeling om een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de woonomgeving. Vooral bij Sliedrecht en Papendrecht is een intensiever gebruik van het landelijk gebied wenselijk. Waarschijnlijk kruist de Groene Ruggengraat de Merwedezone in het oosten. Dit is een robuuste ecologische verbinding die primair de bedoeling om de natte natuurgebieden tussen het Lauwersmeer en Zuidwest-Nederland te verbinden. Aanleg kan bijdragen aan de recreatieve waarde van het landelijk gebied en aan de wateropgave. Binnen het programma voor het Groene Hart vormt de Groene Ruggengraat een iconoproject en het project maakt deel uit van het programma Randstad Urgent van het rijk.

3.5 Water: versnippering en veroudering van watersystemen

De naoorlogse uitbreidingen hebben een grote invloed gehad op de waterhuishouding. De infrastructuur vormt niet alleen een barrière in de relatie tussen stad en land, maar markeert ook de begrenzing van het watersysteem van de Alblasserwaard. Extra ruimte voor water is nodig omdat de verandering van het klimaat tot extremere weersomstandigheden zal leiden, met zwaardere buien en langere perioden met waterschaarste. Die ruimte kan het beste in het gebied zelf gevonden worden. Dat heeft de voorkeur boven het wegmaken naar de polderboezems of het afvoeren naar de Merwede. Deze prioriteitsstelling is in lijn met het nationale waterbeleid: liefst vasthouden, als dat niet mogelijk is bergen en pas in laatste instantie afvoeren.

Waterkwaliteit

De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater in de Merwedezone laat met name in het stedelijk gebied te wensen over. In de stedelijke gebieden stroomt het water niet goed door. Verontreiniging door stedelijke lozingen, veenoxidatie in slootbodems en het fosfaatrijke en zuurstofarme kwelwater uit de rivier heeft daardoor grote gevolgen. Stedelijke waterplannen brengen verbetering, maar nog niet voldoende.

Ruimte voor de Rivier

Het rijksprogramma 'Ruimte voor de Rivier' is bedoeld om voorbereid te zijn op de grotere hoeveelheden water die de grote rivieren in de toekomst te verwerken krijgen. Een reeks maatregelen voorkomt watersnood en overlast door overstromingen. In de Boven-Merwede en verder naar het westen zijn echter niet veel maatregelen noodzakelijk. Even verder stroomopwaarts wordt overtollig water afgevoerd naar de Amer. Alleen bij Gorinchem zijn maatregelen nodig. Bij het bedrijventerrein Avelingen en op een aantal andere plaatsen worden uiterwaarden vergraven. Onder het zuidelijke bruggenhoofd van de A27, waar het nu droog is, zal water kunnen stromen. Deze maatregelen bieden ook nieuwe kansen voor natuurontwikkeling, maar beperken de bedrijvigheid ter plaatse.

3.6 Benodigde kwaliteitsslagen

In de Merwedezone treffen het Groene Hart, de mainport en de Zuidvleugel elkaar. De dynamiek in elk van deze gebieden werkt op elkaar in. Zonder afstemming en samenwerking kan verrommeling ontstaan, bijvoorbeeld waar stadsranden elkaar raken, waar gebieden omsloten raken door infrastructuur of waar bedrijventerreinen verouderen. Dat proces is op een aantal locaties in de Merwedezone al waar te nemen. Vooral het Oog tussen de spoorwegen bij Hardinxveld-

Giessendam verdient aandacht. Door de bouw van de Betuweroute dreigt dit gebied, dat net binnen de grenzen van het Groene Hart valt, in een geïsoleerde positie terecht te komen en wordt de barrière tussen stad en land nog zwaarder. Om een gefragmenteerd ruimtegebruik en verdere verrommeling te voorkomen, is een duidelijke keuze over de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling gewenst.

Met een regionale samenwerking en afstemming van gemeentelijke programma's, is het mogelijk om integrale kwaliteitsslagen te maken. Onderstaande tabel vat de gewenste kwaliteitsslagen samen die volgen uit de gebiedsanalyse.

Gewenste kwaliteitsslagen	
Woonmilieu	handhaven en versterken identiteit dorpen en steden benutten specifieke gebiedskwaliteiten voor bijzondere woonmilieus
Bedrijvigheid en milieukwaliteit	afstemmen ontwikkeling woongebieden op milieu-invloeden infrastructuur en bedrijvigheid herstructureren van bedrijventerreinen en concentreren van bedrijvigheid bedrijventerreinen langs de rivier beter benutten voor watergebonden bedrijvigheid
Regionale infrastructuur	verbeteren verbindingen tussen de kernen intensiveren van woningbouw rond halteplaatsen van hoogwaardig openbaar vervoer
Zone rond de hoofdinfrastructuur	verminderen barrièrewerking Betuweroute en A15
Natuur en recreatie	intensiveren van natuur en recreatie in het landelijk gebied, waaronder de realisatie van de Natte As door de Merwedezone verbeteren landschap en tegengaan verrommeling in overgangszone tussen stad en land
Watersysteem	waterberging in het licht van de klimaatverandering verbetering van de waterkwaliteit in het stedelijk gebied

4 Programma

In de voorgaande paragrafen is beschreven op welke punten de integrale kwaliteit van de Merwedezone verbeterd moet worden. Die verbetering kan voor een groot deel tot stand worden gebracht door de inzet van sectorale programma's voor het gebied, oftewel de ruimtevraag die voor de komende jaren wordt verwacht. In principe benoemen de streekplannen het programma tot 2015. De transformatievisie sluit daarop aan. Maar bij verscheidene partijen binnen het samenwerkingsverband voor de Merwedezone leven aanvullende programmatische wensen. In de afweging hierover speelt de visie op het gebied (in het volgende hoofdstuk) een centrale rol. Aanvullende programmapunten zijn opgenomen als ze bijdragen aan de noodzakelijke regionale kwaliteitsslagen. Daarnaast anticipeert de visie op de periode na 2015, als de plantermijn van de streekplannen is verstreken.

4.1 Water

Waterberging voor stedelijk gebied

De meeste stedelijke gebieden ten zuiden van de Betuweroute hebben voldoende bergingscapaciteit voor water. Alleen bij Sliedrecht resteert een opgave voor de berging van stedelijk water van 8,2 hectare. De behoefte aan waterberging neemt toe met elke toegevoegde verharding of bebouwing van het grondoppervlak. Bij stedelijke uitbreidingen en herstructurering van bestaande wijken geldt een richtlijn van 436 m³ waterberging per extra hectare verhard oppervlak. Dit mag een maximale peilstijging van 20 centimeter veroorzaken. De benodigde ruimte voor water kan worden gebruikt om andere

ruimtelijke ontwikkelingen extra kwaliteit te geven. Water kan bijvoorbeeld een belangrijke rol spelen bij de overgang van de stad naar het buitengebied of bij de landschappelijke inpassing van infrastructuur.

Waterkwaliteit

De waterkwaliteit in de stedelijke gebieden van Papendrecht en Sliedrecht schiet tekort. Een verbetering is wenselijk voor het stedelijk gebied zelf, maar ook omdat de stedelijke watersystemen zijn aangesloten op die in het landelijk gebied, waarvoor eisen gelden vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water. De verbetering kan in principe op twee manieren worden gerealiseerd: door het aanleggen van verticale helofytenfilters direct ten noorden van de Betuweroute of door de inlaat van rivierwater. De effectiviteit van beide systemen is onderwerp van onderzoek in 2009.

Verticale helofytenfilters zijn rietvijvers waarin oppervlaktewater wordt ingelaten. Het water zakt naar de bodem, waarbij het onder meer door de begroeiing een natuurlijke zuivering ondergaat. Vervolgens wordt het gezuiverd afgevoerd. In de Merwedezone kunnen ze zorgen voor een voorzuivering van het water uit het landelijk gebied, voordat dit het stedelijk gebied wordt ingebracht. Als voor de helofytenfilters wordt gekozen, is bij Sliedrecht een oppervlakte van 2 hectare nodig en bij Papendrecht 0,6 hectare. Bij Sliedrecht is een locatie direct ten oosten van de rioolwaterzuiveringsinstallatie het meest geschikt. Bij Papendrecht wordt de eventuele aanleg van een helofytenfilter voorzien bij het viaduct onder de N3.

4.2 Groen

Recreatie

Recreatievoorzieningen en natuurontwikkeling zijn de voornaamste middelen om een beter verband te leggen tussen de steden en het veenlandschap van het Groene Hart. Er is een flinke groei voorzien van de behoefte aan recreatief medegebruik in de Alblasserwaard. Recreatiegebieden en verbindingen in het groene en waterrijke gebied aan de noordrand van de Merwedezone, dus de zuidrand van de Alblasserwaard, maken het beter mogelijk om te genieten van de natuur en het agrarische landschap. In 2006 is het fietsrouten netwerk voor Drechtsteden en Alblasserwaard-Vijfheerenlanden geopend.

Om de Alblasserwaard die rol als recreatiegebied beter te laten vervullen, zijn betere verbindingen nodig tussen de steden en het buitengebied. Bestaande verbindingen moeten opgewaarderd

worden tot aantrekkelijke, veilige routes voor het langzaam verkeer. Ook in het landschap zelf zijn meer recreatieroutes gewenst, vooral om de toegangen tot het buitengebied van de Alblasserwaard te verbinden.

Voor een aantal plaatsen aan de noordrand van de Merwedezone bestaan plannen of ideeën voor versterking van de recreatie. In Sliedrecht loopt een initiatief voor een recreatief knooppunt, een aantrekkelijk recreatiegebied ten noorden van Sliedrecht. Dit initiatief is opgenomen in het 'Uitvoeringsprogramma Groenblauw Netwerk Drechtsteden' en in de 'Realisatiestrategie Drechtsteden'. Het bevat niet alleen recreatievoorzieningen, maar ook voorzieningen voor natuur en water. elementen op het gebied van recreatie, natuur en water. Ook in Alblasserdam en Papendrecht wordt gedacht aan een recreatieve voorziening in het gebied ten noorden van de A15 en de Betuweroute, die kan worden gebruikt als toegangspoort naar het Groene Hart. De molengang van Kinderdijk, door de Unesco erkend als werelderfgoed, wordt verder ontwikkeld als toeristisch-recreatief attractiepunt. Dat gebeurt onder meer door de verbindingen naar Kinderdijk te verbeteren. In deze recreatieve verbindingen speelt ook de Waterbus een belangrijke rol.

Groene Ruggengraat

De belangrijkste natuurontwikkelingsopgave binnen de Merwedezone ligt in de Groene Ruggengraat, de geprojecteerde ecologische verbinding tussen het Lauwersmeer en Zuidwest-Nederland (ook wel 'Groene Ruggengraat' genoemd). Dit is een robuuste verbinding voor natuur van nationaal belang, die is verankerd in het beleid van rijk en provincie. Het exacte tracé wordt vastgesteld in de Provinciale Structuurvisie, maar duidelijk is al wel dat het de Merwedezone kruist in het oostelijk deel van Hardinxveld-Giessendam. Het beschikbaar blijven en natuurgericht inrichten van deze omgeving is van cruciaal belang

voor het functioneren van de Groene Ruggengraat, want het is de enige plek in de verder sterk verstedelijkte zone langs de Merwede waar een aansluiting gelegd kan worden tussen het Groene Hart en de Biesbosch.

De Groene Ruggengraat bestaat volgens de huidige inzichten uit schakels (corridors) en bredere knopen (stapstenen), die samen zorgen voor een geschikt leefgebied voor specifieke aan moeras en nat grasland gebonden natuurdoeltypen en soorten. In de Merwedezone hebben de stapstenen ook een belangrijke functie in het passeren van de grote infrastructuur, die barrières opwerpt in de ecologische verbinding. Daarvoor zijn ook maatregelen aan de infrastructuur zelf noodzakelijk. Het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO) voor rijksinfrastructuur vormt de basis voor het treffen van die maatregelen.

4.3 Infrastructuur

Het programma voor infrastructuur is vooral gericht op versterking van het regionaal openbaar vervoer. De Merwede-Lingelijn is omgebouwd tot light-train. Rond de halteplaatsen ligt een verdichtingsprogramma. Op termijn wordt bij het toekomstige station Baanhoek-West een koppeling met het aan te leggen HOV Drechtsteden gerealiseerd. Daarmee zou de kwaliteit als netwerk toenemen. Bovendien krijgen de wijken Oostpolder en Land van Matena (in Papendrecht) en Baanhoek-West (in Sliedrecht) zo een directe aansluiting. Verder kan de Waterbus een bijdrage leveren aan de verbetering van het openbaar vervoer. Het rijk werkt aan maatregelen ter verbetering van de doorstroming op de twee rijkswegen door het gebied, de A15 en de A27.

4.4 Duurzame energie

Voor het ruimtelijke programma is de duurzame energie de belangrijkste vorm van technische infrastructuur. In totaal moet het gebied ruimte bieden voor een capaciteit van 40 megawatt. In de intentieverklaring voor de Merwedezone uit 2004 is een opgave van die omvang opgenomen voor windenergie, maar ook andere vormen van duurzame energie (zoals biomassa en warmte-koudeopslag) kunnen aan die capaciteit van 40 megawatt bijdragen.

4.5 Werken

Een deel van de bedrijventerreinen in de regio verouderd. Modernisering en herstructurering moeten verouderende terreinen een nieuwe toekomst geven. Andere terreinen komen vrij voor transformatie, oftewel een nieuwe bestemming. In totaal is herstructurering of transformatie nodig voor ruim 40 procent van de bestaande bedrijventerreinen, zo'n 200 hectare. 150 hectare is opgenomen als prioritair in het Regionaal Uitvoeringsprogramma DECOR Zuid-Holland Zuid. Daarnaast is er behoefte aan nieuwe terreinen, onder meer voor grootschalige functies zoals een slibdepot en een milieustraat. Het bedrijventerreinenprogramma in de Merwedezone heeft als bijzonder onderdeel de verplaatsing van bedrijven met een uitbreidingsbehoefte die nu gevestigd zijn in het landelijk gebied van Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, maar daar om landschappelijke redenen niet meer kunnen uitbreiden, en van niet-watergebonden bedrijven op natte bedrijventerreinen.

De regio's Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en Drechtsteden hebben hun bedrijventerreinstrategie beschreven in respectievelijk de nota 'Bedrijventerreinenstrategie Alblasserwaard-Vijfheerenlanden' en de nota 'De Drechtse Poort, bedrijventerreinenstrategie voor de Drechtsteden'. In Alblasserwaard-Vijfheerenlanden zijn de zones langs de A15 en de A27 in beeld om grootschalige bedrijvigheid te concentreren, afkomstig uit het middengebied en de Lekzone (via passieve verplaatsing) of voortkomend uit een eventuele bovenlokale vraag. Op Schelluinen-West is ruimte voor transportbedrijven. De regio gaat in totaal uit van 110 hectare nieuw bedrijventerrein (waarvan delen in de Merwedezone liggen), het revitaliseren van elf bedrijventerreinen en het herstructureren van twee terreinen (de Peulen in Hardinxveld-Giessendam en Avelingen-Oost in Gorinchem).

De strategie van Drechtsteden is gericht op het versterken van de scharnierfunctie tussen de Randstad en het Europese achterland. Een clusterzonering dient als basis om de milieuproblematiek op te pakken en de bestaande grootschalige industrie in het hart van Drechtsteden te beschermen. De Merwede-oever bij Sliedrecht en de oever van de Noord in het zuiden van de gemeente Alblasserdam zijn aangewezen als clusters binnen de 'clusterzonering', naast het cluster Zeehaven-Oude Maas dat buiten de Merwedezone ligt. Ideaaltypisch kennen deze clusters een opbouw van een kapitaalintensieve maar milieuhinderlijke kern, met gemengde bedrijvigheid daaromheen en een buitenring van representatieve en arbeidsintensieve bedrijven.

Het terrein in Sliedrecht bij de A15 is daarnaast aangewezen als een van de drie 'hotspots': plekken die het meest geschikt zijn voor uitbreiding en nieuwe sectoren. Hier is een uitbreiding van circa 10 hectare voorzien. Andere hotspots in Drechtsteden liggen buiten de Merwedezone. De Uitvoeringsstrategie Bedrijventerreinen voor de Drechtsteden is in december 2007 vastgesteld. Thans wordt gewerkt aan een deelstrategie specifiek voor natte bedrijventerreinen. In Sliedrecht kan op terrein Het Plaatje extra ruimte voor watergebonden bedrijvigheid ontstaan door uitplaatsingsmogelijkheden te bieden in De Driehoek.

4.6 Wonen

In totaal liggen er in de Merwedezone tot 2015 plannen voor ongeveer 6300 woningen, bedoeld om te voorzien in de regionale woningbehoefte. Daarin is veel aandacht voor ouderen, onder meer door de bouw van 'nultredenwoningen' (woningen zonder trappen). Dat is belangrijk, want een steeds groter deel van de bevolking bestaat uit zestig-plussers. Daarnaast blijven voldoende woningen nodig om jongeren in het gebied te kunnen huisvesten. Naar verwachting zal de behoefte aan woningen ook in de periode tot 2030 blijven groeien.

Transformatievisie Merwedezone

Legenda

 regiopark Merwede	 voorkeurlocatie windenergie	 geplande en/of in uitvoering woonlocatie	 nieuw geplande bedrijven	 transformeren bedrijfsterrein naar wonen	 waterbusroute dagelijks resp. zom en weekenden
 noord-zuid verbindingen	 strategische ruimtes Papland	 nieuwe geplande woonlocatie onder invloedsgedebied halte Merwede-Lingelijn	 driehoek Sliedrecht	 bestaande waterbushalte	 Het Venster
 recreatief knooppunt	 haltes Merwede Lingelijn	 bestaande bedrijfsterrinen	 herstructureren bedrijfsterrein	 mogelijke waterbushalte	 fietsbrug

5 Visie

5.1 Een duurzame en kwaliteitsrijke inrichting

De Merwedezone biedt veel kansen om tot een duurzame en kwaliteitsrijke ruimtelijke inrichting te komen. De identiteit van de regio wordt bepaald door de rivier en de daaraan verbonden bedrijvigheid, de kernen in al hun verscheidenheid en het veenweidelandschap van de Alblasserwaard. Er liggen nu uitstekende mogelijkheden om deze verschillende gezichten van de regio beter met elkaar te verbinden en verder uit te bouwen. Het verbinden van water, stad en land is een belangrijke kwaliteitsslag voor de Merwedezone.

Een bepalende en structurerende betekenis voor de toekomstige ruimtelijke inrichting heeft het landelijk gebied in het noorden van de Merwedezone, dat deel uitmaakt van het Groene Hart. Er liggen hier kansen om de functie van het landschap voor de inwoners van het stedelijk gebied aan de Merwede te vergroten, via recreatieve knooppunten als toegangspoorten tot het Groene Hart en door het gebied ook voor de landschapsrecreatie aantrekkelijk te maken. Deze ontwikkeling verhoogt de kwaliteit van deze zone, waardoor ook de toekomst als rand van het Groene Hart veilig wordt gesteld. Dat gebeurt onder de noemer 'Regiopark Merwede'.

Dit betekent ook dat de ruimte voor stedelijk wonen en werken gevonden wordt in de stedelijke zone ten zuiden ervan, in en aan de kernen. Ook dat gebeurt op een duurzame en kwaliteitsrijke manier, in aansluiting bij de identiteit van de regio. Onderling afgestemde verdichtingsprogramma's rond de halteplaatsen van de Merwede-Lingelijn dragen bij aan de duurzaamheid van het ruimtegebruik en een optimale benutting van het openbaar vervoer. De transformatie en herstructurering van een aantal locaties aan het water herstelt of

versterkt de band tussen de rivier en de stedelijke bebouwing. Na 2015 kunnen er nieuwe locaties voor wonen en werken nodig zijn. Twee 'strategische ruimtes' zijn in beeld voor deze mogelijke ontwikkeling op lange termijn: Papland in Gorinchem en het Oog in Hardinxveld-Giessendam (het gebied tussen de Merwede-Lingelijn en de Betuwe-route).

Zowel de ontwikkeling van het landschap als die van het stedelijk gebied vraagt om een regionale aanpak van bedrijventerreinen. Er ligt een herstructureringsopgave die voor een deel ook op herprofilering is gericht: bedrijventerreinen aan het water moeten een duidelijker watergebonden profiel krijgen. Niet-watergebonden bedrijven op deze terreinen moeten een alternatieve vestigingsplek aangeboden krijgen. Deze bedrijven, en andere bedrijven die een alternatieve locatie zoeken als gevolg van herstructurering van een bedrijventerrein, wordt ruimte geboden op nieuwe bedrijventerreinen langs de grote infrastructuur van de A15 en de A27: Gorinchem-Noord en Sliedrecht. Een nieuw terrein in Schelluinen-West is bestemd voor transportbedrijven die elders in het gebied van Alblasserwaard en Vijfheerlanden zijn gevestigd. De locaties die zij achterlaten, krijgen een beter passende bestemming, zodat ook daar een kwaliteitsverbetering gerealiseerd wordt.

5.2 Noord-zuidschakels

De oost-westrichting is dominant in de Merwedezone. De randzone van het Groene Hart, de verstedelijkingsstructuur, de grote infrastructuur en de Merwede hebben allemaal die oost-westoriëntatie. Om optimaal van alle kwaliteiten gebruik te maken, moet er een goede wissel-

De kernen: werk- en woonlocaties

genda

- herstructureren bedrijfsterein
- geplande en/of in uitvoering woonlocatie

- nieuwe geplande woonlocatie onder invloedsgedied halte Merwede-Lingelijn
- transformeren bedrijfsterein naar wonen

- Nieuwe geplande bedrijven
- strategische ruimte "Het Oog" en "Papland"

- Noord-zuid verbinding
- Invloedscirkel MLL en nieuwe halte MLL

- recreatief knooppunt

werking tussen deze zones zijn. Dat is vooral van belang tussen de kernen en het Groene Hart, waar zware infrastructuur tussendoor loopt. Om de randzone van het Groene Hart goed te laten functioneren en ook voor recreatief verkeer te kunnen gebruiken als overgang naar het uitgestrekte landschap van de Alblasserwaard, zijn vooral betere verbindingen voor het langzaam verkeer gewenst. Bestaande fietsroutes tussen het Groene Hart en de stedelijke bebouwing van de Merwedezone krijgen kwaliteiten die meer uitnodigen tot recreatief gebruik. Hiermee kan ook de stedelijke kwaliteit verbeterd worden.

Daarnaast zijn twee nieuwe fietsroutes tussen de oever van de Merwede en het Groene Hart mogelijk. Ten noordoosten van de dijk Matena bij Papendrecht is de Sliedrechtse woningbouwlocatie Baanhoek-West in voorbereiding. Die ontwikkeling kan worden gerelateerd aan een nieuwe fietsroute naar het Groene Hart, bijvoorbeeld parallel aan de hoogspanningsleiding, aansluitend op de spoor- en fietsbrug en de halte van de waterbus. De tweede potentiële nieuwe fietsroute loopt van de historische binnenstad van Gorinchem in noordwestelijke richting naar de Giessen. Ontwikkelingen in deze zone, waaronder de herstructurering van bedrijventerreinen, kunnen daarop inspelen.

5.3 Regiopark

In de randzone van het Groene Hart worden nieuwe recreatieve knooppunten toegevoegd, in aanvulling op bestaande knooppunten zoals Kinderdijk en Alblasserbos-Oost in Papendrecht. Nieuwe knooppunten liggen bij Souburgh in Alblasserdam, in Sliedrecht en in Hardinxveld-Giessendam. De knooppunten functioneren als toegangspoorten voor het Groene Hart. Ze sluiten aan bij de noord-zuidschakels voor het recreatieve verkeer en worden met elkaar verbonden

voor wandelaars, fietsers, ruiters en waterrecreanten. De knooppunten vormen de basis voor de ontwikkeling van het Regiopark Merwede. De primaire functie van het Regiopark blijft de landbouw. De recreatieve knooppunten fungeren als ‘stepping stones’ voor de recreatie. Voor de onderlinge aansluiting zal worden aangesloten bij bestaande initiatieven. Verder krijgen de helofytenfilters bij Sliedrecht en Papendrecht een plaats in het Regiopark, net als de benodigde waterberging van 8,2 hectare bij Sliedrecht. In het oosten van het plangebied kruist de Groene Ruggengraat het Regiopark. Voor de ontwikkeling van de knooppunten en hun verbindingen is een ontwikkelplan voor het Regiopark nodig. Dit plan zal ook ingaan op de vraag in hoeverre de zone ruimte biedt aan andere functies dan de landbouw, de landschapsgeoriënteerde recreatie, water en natuur. De invulling van de knooppunten kan heel verschillend zijn. Bij Sliedrecht en Souburgh zijn recreatieve knooppunten in beeld. Uitgangspunten bij de diverse voorzieningen zijn dat deze een meerwaarde moeten leveren aan de randzone en dat de legitimiteit van uitplaatsing uit het stedelijk gebied goed onderbouwd is.

In de praktijk betekent dit dat de aanleg gepaard moet gaan aan de aanleg van natuur- en waterfuncties, dat de doelstellingen voor deze functies geen geweld mogen worden aangedaan, dat hoge eisen worden gesteld aan de inpassing en de beeldkwaliteit en dat bebouwing alleen is toegestaan als die noodzakelijk is voor en strikt gelieerd is aan de buitensport. Extra automobiliteit moet binnen de begrenzing van het Groene Hart zoveel mogelijk worden beperkt. Dat uitgangspunt is onder meer relevant bij het situeren van de parkeer-ruimte. De uitplaatsing van de sportvelden moet (via verevening) niet alleen een bijdrage leveren aan de kwaliteit van het Regiopark, maar ook aan een recreatieve noord-zuidverbinding tussen het Groene Hart en de Merwede.

5.4 De kernen

De hoofdrichting voor de ontwikkeling van de kernen is een verdergaande verdichting binnen de huidige bebouwingsgrenzen. De ruimtelijke en culturele verscheidenheid tussen de kernen moet daarbij behouden blijven, plannen voor binnenstedelijke ontwikkeling moeten bijdragen aan de identiteit van de betreffende kern. Goede kansen voor verdichting bieden de halteplaatsen van de Merwede-Lingelijn en langs de Merwede liggen mogelijkheden voor herstructurering van bedrijventerreinen of de ontwikkeling van bijzondere woongebieden. Bij alle projecten rond de halteplaatsen of in de kernen is er bijzondere aandacht voor de bouw van nultredenwoningen, geschikt voor senioren.

Projecten waar gemeente en provincie al overeenstemming over hebben bereikt en die bestuurlijk zijn vastgelegd, worden niet heroverwogen. Deze locaties voorzien in het grootste deel van het programma tot 2015.

Voor het programma na 2015 hebben twee 'strategische ruimtes' een rol in de ontwikkeling op lange termijn.²

Strategische ruimtes

Het Oog tussen de Merwede-Lingelijn en de Betuweroute en Papland in Gorinchem (nabij de nieuwe halte van de Merwede-Lingelijn) zijn de strategische ruimtes voor ontwikkelingen na 2015. Voor de periode tot 2015 is er voldoende ruimte voor wonen en werken binnen de bebouwingcontouren uit het streekplan. De beide strategische ruimtes zijn in beeld voor eventuele verstedelijking daarna. De ontwikkeling van de strategische ruimtes is afhankelijk van de behoefte na 2015 en de door de regio's opgestelde strategie. Afstemming tussen beide regio's is noodzakelijk zodat het Oog ook ingezet kan worden om de behoefte na 2015 van een gemeente als Sliedrecht op te vangen. Sliedrecht heeft dit uitgangspunt in 2008 vastgelegd in

de woonvisie. Een belangrijke randvoorwaarde is dat de mogelijkheden om te verstedelijken binnen de kernen zijn benut.

Beide gebieden liggen in het Groene Hart en in de nabijheid van haltes van de Merwede-Lingelijn. De strategische ruimte nabij de halte Papland sluit aan bij de ontwikkeling in de noordrand van Gorinchem. Het in hoofdzaak agrarische gebied van het Oog is landschappelijk aantrekkelijk, niet in de laatste plaats omdat de Giessen er doorheen stroomt. In het uiterste oosten, nabij de oever van de Giessen, ligt een van de vijf recreatieve knooppunten van de Merwedezone. Maar het Oog staat onder druk. De aanleg van de Betuweroute verzwakt de relatie met het grote veenweidelandschap van de Alblasserwaard. Het is daarom noodzakelijk om al op korte termijn de dreigende verrommeling van het gebied tegen te gaan, zonder de strategische kansen voor de lange termijn te beperken.

De voorwaarden voor een eventuele toevoeging van woon- en werkfuncties op lange termijn in beide strategische ruimtes, zijn de volgende:

- De noodzaak moet duidelijk zijn aangetoond vanuit regionale ruimtelijke opgaven. Om de noodzaak te bepalen, moeten afspraken worden gemaakt over een gezamenlijke monitoring van de binnenstedelijke mogelijkheden, de beleidsinzet en de ruimtelijke ontwikkeling.
- De eventuele verstedelijking moet aansluiten bij de bestaande woon- en werkgebieden.
- De eventuele verstedelijking moet voldoen aan te formuleren kwaliteitsvoorwaarden (waaronder die uit de PSV).
- De bereikbaarheid moet gegarandeerd worden.
- De eventuele verstedelijking moet bijdragen aan een duurzame inrichting van de strategische ruimtes en aan de kwaliteitsverbetering van het Groene Hart.
- Er moet rekening worden gehouden met bestaande ecologische en cultuurhistorische waarden.

² In de Regionale Woonvisie Alblasserwaard Vijfheerenlanden wordt onderkend dat de gemeenten Graafstroom en Nieuw-Lekkerland op grond van bijzondere omstandigheden behoefte kunnen hebben aan beperkte aanpassingen van de contour. De noodzakelijke activiteiten hiertoe worden in het betreffende regionale woningbouwoverleg ingebracht en afgestemd.

Merwede-Lingelijn

De halteplaatsen van de Merwede-Lingelijn bieden verschillende mogelijkheden voor stedelijke ontwikkeling. Stedelijke bebouwing (voor wonen, werken of voorzieningen) met een relatief hoge dichtheid in de omgeving van de halteplaatsen is een belangrijke voorwaarde voor een intensief gebruik van de light-train. Waar de huidige plannen verdere intensivering mogelijk maken, zal dit plaatsvinden.

De ruimtelijke ontwikkelingen die in de bestuursovereenkomst Merwede-Lingelijn (juli 2006) zijn opgenomen, vallen binnen het huidige streekplan. Opties na 2015 zijn daaraan toegevoegd.

Ontwikkelingsmogelijkheden rond halteplaatsen van de Merwede-Lingelijn (volgens bestuursovereenkomst Merwede-Lingelijn en aanvullende mogelijkheden in de transformatievisie)

Baanhoek	
Bestuursov. MLL	Lopende plannen (woningbouw Baanhoek) worden gerealiseerd, geen ruimte voor verdere intensivering. De relaties tussen de halte en het recreatiegebied Alblasserbos-Oost worden verbeterd door de aanleg van een fietspad en een fietsbrug over de A15.
Aanvullend	--
Slidrecht	
Bestuursov. MLL	Intensivering van werkgebieden is nog mogelijk op de locatie waar nu de sportvelden liggen. De relaties tussen de halte en het Regiopark Merwede worden versterkt.
Aanvullend	--
Giessendam-West	
Bestuursov. MLL	Lopende plannen (West III) worden gerealiseerd. Geen ruimte voor verdere intensivering op korte termijn.
Aanvullend	Strategische ruimte.
Hardinxveld-Giessendam	
Bestuursov. MLL	Intensiveren van het stationsgebied wordt onderzocht.
Aanvullend	Strategische ruimte.
Boven-Hardinxveld/Giessenburg	
Bestuursov. MLL	Het landschappelijk karakter blijft behouden, ontwikkeling van recreatieve functies.
Aanvullend	--
Gorinchem	
Bestuursov. MLL	Lopende plannen worden gerealiseerd, geen ruimte voor verdere intensivering.
Aanvullend	--
Papland	
Bestuursov. MLL	Lopende plannen worden gerealiseerd (Lingewijk Noord), geen ruimte voor verdere intensivering.
Aanvullend	Strategische ruimte.

5.5 Langs de grote infrastructuur

De A15, de Betuweroute en in mindere mate de Merwede-Lingelijn leggen een barrière tussen het stedelijk gebied van Papendrecht, Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam en Gorinchem. De aanleg van het Regiopark en de verbetering van dwarsverbindingen voor het fietsverkeer (zie paragraaf 5.2) verminderen die barrière. Op andere plaatsen geeft de infrastructuur aanleiding voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Vooral programma's voor bedrijventerreinen sluiten in schaal en functie aan bij de grote infrastructuur. Zowel Drechtsteden als Alblasserwaard-Vijfheerenlanden heeft een bedrijventerreinstrategie opgesteld. Deze transformatievisie sluit daarop aan en schetst globaal de ruimtelijke mogelijkheden binnen de Merwedezone.

Regionale bedrijventerreinen

In Gorinchem-Noord wordt direct langs de infrastructuur een regionaal bedrijventerrein ontwikkeld. Dit is bedoeld voor bedrijven in de hogere milieucategorie uit de regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, maar de doelgroep kan worden uitgebreid met uit te plaatsen bedrijven uit de Merwedezone, ook in lagere milieucategorieën. Dat kunnen bijvoorbeeld bedrijven zijn die willen uitbreiden, bedrijven die een alternatieve vestigingslocatie zoeken als gevolg van herstructurering van een bedrijventerrein of bedrijven die niet watergebonden zijn, maar wel op een bedrijventerrein aan de rivier gevestigd zijn. Deze bedrijven krijgen bij de uitgifte van kavels op Gorinchem-Noord een voorkeursbehandeling. Schelluinen-West is eveneens bedoeld als regionaal bedrijventerrein, maar exclusief voor bedrijven in de transportsector uit Alblasserwaard-Vijfheerenlanden.

Bij het station van Sliedrecht komt circa 10 hectare grond vrij voor bedrijfsvestiging na verplaatsing van de sportvelden. In het streekplan Zuid-Holland Zuid is dit gebied aangewezen als gewenst bedrijventerrein. In beginsel is dit terrein bedoeld voor bedrijven uit de

Merwedezone die op dit moment in of nabij woongebieden gevestigd zijn en voor niet-watergebonden bedrijven die nu op natte bedrijventerreinen gevestigd zijn. Door deze bedrijven te verplaatsen komt in het bestaande stedelijke gebied ruimte vrij voor andere functies (zoals woningbouw) en ontstaat uitbreidingsruimte op natte bedrijventerreinen voor watergebonden bedrijven.

Bedrijvigheid in de Driehoek

De Driehoek bij Sliedrecht leent zich voor een regionaal slibdepot met een milieustraat. De gemeenten zetten zich daar samen voor in. Een belangrijk aandachtspunt is de beeldkwaliteit. Het groene beeld moet overheersen en het slibdepot mag niet het uitzicht vanuit de Merwede-Lingelijn op het Groene Hart gaan overheersen. Ook de ABB Bouwgroep is voorgesteld om zich in de Driehoek te vestigen. Op de huidige locatie 'Het Plaatje', aan de Merwede, ontstaat daardoor ruimte voor een mix van watergerelateerde bedrijvigheid met de daarbij horende toeleveranciers en kennisintensiteiten. Door de verhuizing van ABB kan op het Plaatje op grote schaal hervestiging plaatsvinden van watergebonden bedrijvigheid.

5.6 Aan het water

De rivieroever is een sterke troef in het woon- en het werkklimaat van de Merwedezone. Als transportas is de Merwede belangrijk voor de watergebonden bedrijvigheid en landschappelijk geeft de rivier een extra waarde aan woningbouw. Die troef wordt nog niet overal optimaal uitgespeeld. Sliedrecht richt zich in de ruimtelijke structuur sterk op het water. In Papendrecht zorgen recente ontwikkelingen voor die oriëntatie op de rivier, zoals de woningbouwlocaties Veerplein en Merwehoofd. Giessendam-Neder-Hardinxveld is door de A15 van de Merwede gescheiden. Hier dient de oriëntatie op de Giessen te worden versterkt.

Bedrijventerreinen aan het water worden in het vervolg alleen uitgegeven aan watergebonden bedrijven. Zittende bedrijven die niet aan dat criterium voldoen, krijgen een voorkeursbehandeling op bedrijventerrein Gorinchem-Noord of op het nieuwe terrein in Sliedrecht. Oosteind in Papendrecht is als nat bedrijventerrein al in herstructurering.

Woningbouw aan de Merwede kan aantrekkelijke woonmilieus opleveren en de band tussen de stad en de rivier versterken. Maar de ontwikkeling is aan veel voorwaarden gebonden. Potentiële woningbouwlocaties kunnen alleen worden ontwikkeld als de ontsluiting van de locatie gekoppeld is aan de woonkern, de milieukwaliteit voldoende is, het wonen de bedrijfsvoering van watergebonden bedrijven niet belemmert en bij hoogwater geen onveilige situaties kunnen ontstaan.

Bij de monding van het Kanaal van Steenenhoek takt de Groene Ruggengraat aan op de Merwedezone. Hier kan ruimte vrijgehouden worden voor natuurgerichte maatregelen als onderdeel van de Groene Ruggengraat.

Potentiële woningbouwlocaties aan het water	
Papendrecht	Merwehoofd (is al in ontwikkeling)
Sliedrecht	Bovenveer, mits binnen de grenzen van de milieuwetgeving en er zichtrelaties met de Merwede ontstaan; op termijn liggen er mogelijkheden op het Watertorenterrein en in de toekomst kunnen zich elders mogelijkheden aandienen
Hardinxveld-Giessendam	Langs de Giessen is transformatie naar woningbouw mogelijk op bedrijventerrein De Peulen-Oost en de binnendijks gelegen locatie van de voormalige ijzergieterij leent zich voor woningbouw in hoge dichtheid

5.7 Duurzame energie

Naar aanleiding van de verplichting om een capaciteit van 40 megawatt aan duurzame energie te realiseren in de Merwedezone (zie paragraaf 4.4), is een onderzoek uitgevoerd naar geschikte vormen van duurzame energie. Er is een verdeling haalbaar van minimaal 18 megawatt windenergie, 22 megawatt bio-energie en 1 megawatt door warmte-koudeopslag. Van zonne-energie wordt vooralsnog geen substantiële bijdrage verwacht, omdat de kosten op dit moment niet opwegen tegen de baten. Voor windenergie zijn voorkeurslocaties aangewezen op bedrijventerrein Nieuwland (gemeente Alblasterdam), bedrijventerrein Oosteind (gemeente Papendrecht), langs de Betuweroute (gemeente Giessenlanden) en op bedrijventerrein Gorinchem-Noord in de gemeente Gorinchem. De gemeente Hardinxveld-Giessendam heeft een voorbehoud gemaakt tegen de voorkeurslocatie langs de Betuweroute.

6 Bijlage

Aanzet voor een Uitvoeringsprogramma Merwedezone

In de transformatievisie Merwedezone is beschreven op welke punten de integrale kwaliteit van de Merwedezone verbeterd moet worden.

De transformatievisie heeft de ruimtelijke opgaven die van buitenaf op het gebied inwerken (positie in de regio) neergezet, aangegeven op welke punten verbeteringen van de integrale kwaliteit nodig zijn (de analyse), waar de komende jaren ruimte voor gevonden moet worden (het programma) en hoe dat programma kan worden ingezet om de gewenste kwaliteitslag te realiseren (de visie).

Deze eerste aanzet voor een Uitvoeringsprogramma moet in nader overleg tussen de betrokken partijen samen verder uitgewerkt worden en van daaruit tot feitelijke samenwerkingsafspraken leiden. Voor de uitvoering van de programma's is een intensieve samenwerking nodig.

De programma's die sterk met elkaar verbonden zijn, of programma's die het grondgebied van verscheidene gemeenten beslaan, vereisen een verdere inhoudelijke coördinatie.

In deze bijlage wordt een eerste invulling gegeven aan de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de geformuleerde programma's. Voor elk programma wordt aangegeven wat de opgave is, welk resultaat behaald dient te worden, hoe de fasering of de planning is, welke financiële afspraken gemaakt zijn of kunnen worden en bij welke partij de verantwoordelijkheid ligt.

De uitvoering van de transformatievisie is georganiseerd in acht programma's:

- waterberging
- waterkwaliteit
- Groene Ruggengraat
- Regiopark Merwede
- Duurzame energie
- Bereikbaarheid
- wonen
- werken

6.1 Waterberging

referentie

- paragraaf 4.1 en 5.3

opgave

- realisatie van 8,2 ha waterberging voor de stedelijke kern Sliedrecht

resultaat

- aanleg van nieuwe waterpartijen en verbreding van bestaande watergangen in het buitengebied van de gemeente Sliedrecht
- mogelijke koppeling aan een recreatief knooppunt in het Regiopark

fasering/planning

- start: uiterlijk 2013
- operationeel: uiterlijk 2015

financiële afspraken

- het waterschap Rivierenland en de gemeente Sliedrecht maken hier financiële afspraken over.
- het waterschap Rivierenland heeft een globale kostenraming opgesteld, inzet voor kostenverdeling tussen waterschap en gemeente is 50/50.

organisatie

- de uitvoering van de waterberging ligt in handen van het waterschap Rivierenland en de gemeente Sliedrecht.
- in 2009 wordt besloten op welke wijze en met welke financiële middelen de waterberging gerealiseerd wordt en welke partij de regie in handen neemt.

6.2 Waterkwaliteit

referentie

- paragraaf 4.1 en 5.3

opgave

- realisatie van 0,6 ha helofytenfilter of inlaat van rivierwater bij Papendrecht
- realisatie van 2 ha helofytenfilter of inlaat van rivierwater bij Sliedrecht

resultaat

- verbeterde waterkwaliteit

fasering/planning

- nader alternatievenonderzoek: 2009
- start: uiterlijk: 2013
- operationeel: uiterlijk 2015

financiële afspraken

- het waterschap Rivierenland en de gemeenten Papendrecht en Sliedrecht maken hier financiële afspraken over.
- het waterschap Rivierenland heeft een kostenraming opgesteld. Inzet voor de kostenverdeling tussen waterschap en gemeente is voor beide opgaven 50/50.

organisatie

- de discussie over nut en noodzaak van het filter bij Sliedrecht is nog niet afgerond. De eerste monitorgegevens laten zien dat de inlaat van rivierwater een positiever effect heeft op de waterkwaliteit dan vooraf was voorzien.
- in 2009 wordt besloten op welke wijze en met welke financiële middelen de waterzuivering gerealiseerd wordt en welke partij de regie in handen neemt.

6.3 Groene Ruggengraat

referentie

- paragraaf 2.2, 3.4, 4.2 en 5.3

opgave

- zorgdragen voor de juiste condities van de Groene Ruggengraat daar waar deze de Merwedezone kruist

resultaat

- condities creëren voor de inrichting van de kruising Merwedezone en Groene Ruggengraat

fasering/planning

- het tracé wordt opgenomen in de Provinciale Structuurvisie die naar verwachting eind 2009 zal worden vastgesteld door de provincie.
- de concrete planuitwerking op basis van de in begin 2009 door de provincie bekend te maken ecologische opgave start in 2009, met het doel uiterlijk in 2013 de planuitwerking en de voorbereidende procedures te hebben afgerond, zodat direct aansluitend met de feitelijke realisatie kan worden begonnen.
- de feitelijke realisatie start in 2013, aan het begin van de eerstvolgende periode waarvoor nieuwe middelen uit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) worden toegedeeld, en is in 2018 afgerond.

financiële afspraken

- de financiering van de Groene Ruggengraat maakt deel uit van het ILG van rijk en provincie.

organisatie

- de provincie is initiatiefnemer voor het opstarten van een integraal gebiedsproces in de Ablasserwaard waarbij gemeenten, waterschap en maatschappelijke partijen worden betrokken en waarbij de natuuropgave in samenhang met andere gebiedsfuncties wordt uitgewerkt. Voor het onderdeel Merwedezone van de Groene Ruggengraat in de Ablasserwaard dient nadere afstemming plaats te vinden met het proces van het ontwikkelen en uitwerken van het Regiopark.
- de provincie trekt het project.

6.4 Regiopark Merwede

Het Regiopark bestaat onder meer uit vijf recreatieve knooppunten, maatregelen voor de waterhuishouding en de passage van de Groene Ruggengraat (zie paragraaf 5.3). Tot 2015 kan gestart worden met de uitvoering van onderdelen waar al financiering voor is, zoals het recreatieve knooppunt ten noorden van Sliedrecht, of die gerealiseerd moeten zijn voor 2015, zoals de waterberging. Naar verwachting zal de planuitwerking voor de Groene Ruggengraat en de voorbereidende procedures enkele jaren kosten. Financiering van feitelijke uitvoeringsmaatregelen voor dit onderdeel uit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) is pas vanaf 2013 mogelijk.

Het trekkerschap voor het opstellen een gezamenlijk ontwikkelplan voor het Regiopark ligt bij de regio Ablasserwaard-Vijfheerenlanden. Binnen dit ontwikkelplan moeten afspraken gemaakt worden over de uitvoering. Voor de realisatie of verdere ontwikkeling van de vijf recreatieve knooppunten tekenen de volgende uitvoeringsopgaven zich af:

6.4.1 Kinderdijk

De Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK) rekent de instandhouding van de molens tot haar taak. Ook het realiseren van verbeteringen voor dit gebied, zoals de toegankelijkheid, via de waterbus als over de weg, het langer vasthouden van bezoekers en oplossingen voor de parkeerproblematiek.

Zij doet dit in samenwerking met de betrokken gemeenten en het waterschap.

opgave

- verbeteren toegankelijkheid van het werelderfgoed over water is essentieel om
 - de verkeeroverlast op het dijklint niet toe te laten nemen en waar mogelijk te verminderen
 - de parkeerproblemen niet toe te laten nemen en waar mogelijk te verminderen

resultaat

- grotere steigercapaciteit door realiseren tweede steiger

fasering/planning

- realisatie in 2011

financiële afspraken

- in de lijn van de andere te realiseren projecten die geïnitieerd worden door de SWEK zal gebruikt gemaakt worden van diverse subsidieregelingen met cofinanciering van de betrokken overheden

Organisatie

- SWEK in samenwerking met de gemeente Nieuw Lekkerland gesteund door de provincie Zuid-Holland en de gemeente Alblasserdam. In relatie met de ontwikkeling van het toerisme zullen ook de regio's Drechtsteden en Albalsserwaard-Vijfheerenlanden hierbij betrokken worden.

6.4.2 Souburgh

opgave

- herontwikkeling van het sportpark voor onder meer recreatie en waterberging

resultaat

- een recreatief knooppunt dat tevens de functie van sportpark heeft

fasering/planning

- visiefase

financiële afspraken

- de gemeenten Alblasserdam en Graafstroom hebben een gezamenlijke regeling voor de exploitatie van het sportpark

organisatie

- de gemeenten Alblasserdam en Graafstroom ontwikkelen het gebied in samenwerking met waterschap Rivierenland

6.4.3 Alblasserbos-Oost

opgave

- bestaande recreatiebos herstructureren, met betere verbindingen naar de omgeving

resultaat

- recreatief knooppunt voor de omgeving

fasering/planning

- visiefase

financiële afspraken

- wellicht kan gebruik gemaakt worden van compensatiegeld als gevolg van de realisatie van een gascompressorstation

organisatie

- de provincie is eigenaar van het Alblasserbos en heeft een voortrekkersrol bij de herinrichting in samenspraak met de gemeenten Papendrecht en Graafstroom

6.4.4 *Sliedrecht*

opgave

- het creëren van een waardevol en aantrekkelijk recreatiegebied ten noorden van Sliedrecht, dat voorziet in elementen op het gebied van sportieve recreatie, natuur en waterberging

resultaat

- een duurzaam en natuurlijk overgangsgebied tussen stad en land met hoge recreatieve gebruikswaarde voor de inwoners van Sliedrecht, maar ook voor die van de omliggende stedelijke gebieden

fasering/planning

- nadere uitwerking in 2009 voorbereiden.

organisatie

- het project wordt uitgevoerd door gemeente Sliedrecht onder regionale regie.

6.4.5 *Hardinxveld-Giessendam*

opgave

- recreatie-ontwikkeling in het uiterste oosten van het Oog

resultaat

- een nieuw recreatief knooppunt

fasering/planning

- afspraken krijgen hun plek binnen het ontwikkelplan voor het Regiopark

financiële afspraken

- afspraken krijgen hun plek binnen het ontwikkelplan voor het Regiopark

organisatie

realisatie door gemeente Hardinxveld-Giessendam en gemeente Giessenlanden in samenwerking met waterschap Rivierenland

6.5 Duurzame energie

Er zijn vier voorkeurslocaties geselecteerd waar ontwikkeling van windenergie kan plaatsvinden: bedrijventerrein Nieuwland (Alblasserdam), bedrijventerrein Oosteind (Papendrecht), bedrijventerrein Gorinchem-Noord (Gorinchem) en een locatie langs de Betuweroute in de gemeente Giessenlanden. Zie verder de paragrafen 4.4 en 5.7.

6.5.1 *Nieuwland (Alblasserdam)*

opgave

- mogelijk maken van windturbines op de locatie aangegeven in de uitwerking van de provinciale nota Wervel

resultaat

- realisatie van één à twee windturbines in de 2-3 MW-klasse in een zone van circa 900 meter aan de zuidwestelijke rand van de polder Het Nieuwland

fasering/planning

- in studiefase

financiële afspraken

- afspraken maken over grondverwerving door de gemeente, projectontwikkelaars en/of exploitanten
- afspraken maken tussen de gemeenten, projectontwikkelaars en/of exploitanten

organisatie

- inspanningsverplichting gemeente Alblasterdam

6.5.2 Oosteind (Papendrecht)

opgave

- mogelijke maken van windturbines op de locatie aangegeven in de uitwerking van de provinciale nota Wervel

resultaat

- binnen de locatie is mogelijk één turbine ruimtelijk inpasbaar

fasering/planning

- in studiefase

financiële afspraken

- afspraken maken tussen de gemeente en de ondernemersvereniging
- afspraken maken gemeente met projectontwikkelaars en/of exploitanten

organisatie

- inspanningsverplichting gemeente Papendrecht

6.5.3 Gorinchem-Noord

opgave

- mogelijk maken van windturbines op de locaties aangegeven in de uitwerking van de provinciale nota Wervel

resultaat

- een windturbinepark dat 6 à 8 MW levert, gelegen aan de noordrand van Gorinchem op het toekomstige bedrijventerrein 'De Grote Haar'

fasering/planning

- in studiefase

financiële afspraken

- afspraken maken met grondeigenaren en projectontwikkelaars/exploitanten.

organisatie

- inspanningsverplichting gemeente Gorinchem

6.5.4 Locatie langs de Betuweroute (Giessenlanden)

opgave

- mogelijke maken van windturbines op de locatie aangegeven in de uitwerking van de provinciale nota Wervel

resultaat

- realisatie van een windturbinepark van 3 turbines van elk 3 MW, gelegen langs een bundel van infrastructuur

fasering/planning

- locatie vastgelegd in bestemmingsplan
- procedure is reeds gestart en vergunning wordt in 2009 verleend

financiële afspraken:

- projectontwikkelaar Giessenwind bv heeft met grondeigenaren een overeenkomst gesloten voor de oprichting van het windpark.

organisatie:

- inspanningsverplichting gemeente Giessenlanden
- realisatie door projectontwikkelaar Giessenwind bv

NB: de gemeente Hardinxveld-Giessendam is tegen de plaatsing van windturbines op deze locatie.

6.6 Bereikbaarheid

6.6.1 Merwede Lingelijn

De activiteiten bestonden uit de ontwikkeling van de haltelocaties en de gedeeltelijke spoorverdubbeling. De spoorverdubbeling is uitgevoerd door het inmiddels opgeheven Projectbureau Merwede-Lingelijn. De provincie heeft afspraken met de gemeenten gemaakt over de ontwikkelingen rond diverse haltes. De lokale ontwikkeling vindt plaats door de gemeenten (Baanhoek-West door Papendrecht; Baanhoek-Oost door Sliedrecht; Giessendam-West en Boven-Hardinxveld door Hardinxveld-Giessendam en Papland door Gorinchem).

6.6.2 HOV Drechtsteden

Het Hoogwaardige Openbaar Vervoer (HOV) is een integraal concept voor kwalitatief hoogwaardige verbindingen tussen Papendrecht, Sliedrecht en de bedrijventerreinen van Alblasserdam met Dordrecht, Zwijndrecht en Hendrik Ido Ambacht. De projecten zijn gericht op de harde infrastructuur. Het project staat onder regie van de Drechtsteden.

6.6.3 Aansluiting N3, A15 en verbreding A 15

Ter bevordering van de doorstroming en de bereikbaarheid van dit gebied en de Randstad is het wenselijk deze aansluiting te verbeteren en de capaciteit op de A15 te vergroten. Via lopend overleg wordt opname in het MIRT voorbereid.

6.7 Wonen

In de provinciale structuurvisie worden het kader en uitgangspunten voor de woningbouwopgave opgenomen. De verdichting rond de halteplaatsen van de Merwede-Lingelijn krijgt daar een plek in. Voor het programma na 2015 hebben twee strategische ruimtes een rol in de ontwikkeling op de lange termijn.³

6.8 Werken

Het programma ‘werken’ bestaat uit een aanpak van de opgave voor bedrijventerreinen in het algemeen en twee specifieke, nog aan te leggen terreinen in Sliedrecht: locaties in de Driehoek en bij de A15.

referentie

paragraaf 4.5, 5.5 en 5.6

opgave

- herstructurering of verplaatsing van 40% van de bestaande bedrijventerreinen, circa 200 ha
- uitplaatsing bedrijven met uitbreidingsbehoefte uit het landelijk gebied van Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
- ondersteunen van een verplaatsing van niet-watergebonden bedrijven langs het water naar de bedrijventerreinen Gorinchem-Noord en de Driehoek te Sliedrecht

resultaat

- in Alblasserwaard-Vijfheerenlanden zijn de zones langs de A15 en A27 in beeld om grootschalige bedrijvigheid te concentreren
- op Schelluinen-West is ruimte voor bestaande transportbedrijven
- revitaliseren en herstructureren van bedrijven
- Merwede-oever bij Sliedrecht is aangewezen als bedrijvencluster
- oever van de Noord is aangewezen als bedrijvencluster
- Gorinchem-Noord is aangewezen als nieuw bedrijventerreinen
- bestaande terreinen worden gerevitaliseerd of geherstructureerd. In de Drechtsteden zijn deze voor zover gelegen in de Merwedezone gevat in het regionale project Cluster Merwede.

fasering/planning

- de planning is opgenomen in de bedrijventerreinenstrategieën van de regio's Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en Drechtsteden.

³ In de Regionale Woonvisie Alblasserwaard Vijfheerenlanden wordt onderkend dat de gemeenten Graafstroom en Nieuw-Lekkerland op grond van bijzondere omstandigheden behoefte kunnen hebben aan beperkte aanpassingen van de contour. De noodzakelijke activiteiten hiertoe worden in het betreffende regionale woningbouwoverleg ingebracht en afgestemd.

financiële afspraken

- financiële afspraken wordt op regionaal niveau gemaakt binnen de bedrijventerreinenstrategieën. Naast overheidsfinanciering ook private partijen proberen te betrekken.

organisatie

- de opgave van bedrijventerreinen wordt op regionaal niveau opgepakt. De regio's Drechtsteden en Alblasterwaard-Vijfheerenlanden hebben hierbij een voortrekkersrol. Voor de Drechtsteden is een belangrijke rol in de uitvoering weggelegd voor de nieuwe regionale ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D).

6.8.1 Nieuw bedrijventerrein in Driehoek bij Sliedrecht referentie

- paragraaf 5.4

opgave

- realisatie van een slibdepot, een milieustraat en de vestiging (inclusief loods en parkeerplaatsen) van ABB Bouwgroep

resultaat

- een duurzaam bedrijventerrein met extra aandacht voor beeldkwaliteit en een groene inbedding van de voorzieningen. Door verplaatsing van ABB ontstaat extra ruimte voor watergebonden bedrijvigheid op het terrein "het Plaatje".

fasering/planning

juni 2010 aanvang voorbereidende werkzaamheden

organisatie

het project wordt uitgevoerd door gemeente Sliedrecht in samenwerking met de Drechtsteden .

6.8.2 Nieuw bedrijventerrein aan A15 bij Sliedrecht referentie

- paragraaf 5.4

opgave

- realisatie van een bedrijventerrein voor bedrijven die nu in of nabij woongebieden zijn gevestigd en voor niet-watergebonden bedrijven die nu op natte bedrijventerreinen zijn gevestigd.

resultaat

- een duurzaam bedrijventerrein, waarmee een substantiële bijdrage wordt geleverd aan een kwalitatieve afronding van bestaand stedelijk gebied

fasering/planning

- de werkzaamheden kunnen pas starten na realisering van het recreatief knooppunt Sliedrecht

organisatie

- het project wordt uitgevoerd door gemeente Sliedrecht onder regionale regie van ROM-D.

Colofon

Deze rapportage is in opdracht van de Stuurgroep Transformatie Merwedezone opgesteld. Stuurgroep vastgesteld d.d. 8 mei 2009. In deze stuurgroep zijn de volgende partijen vertegenwoordigd:

Provincie Zuid-Holland	Dhr. J.L. Evertse (voorzitter)
Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden	Dhr. D.R. van der Borg
Regio Drechtsteden	Dhr. M.A.J. Doodkorte
Waterschap Rivierenland	Dhr. T. Kool
Gemeente Papendrecht	Dhr. J. Tegelaar
Gemeente Sliedrecht	Dhr. J.A. Lavooi
Gemeente Graafstroom	Dhr. D. Heijkoop
Gemeente Hardinxveld-Giessendam	Dhr. C. de Jong
Gemeente Giessenlanden	Dhr. B.J. Buddingh
Gemeente Gorinchem	Dhr. J. Oostrum
Gemeente Alblasserdam	Dhr. S.J. Veerman
Gemeente Nieuw-Lekkerland	Dhr. A. Hoogendoorn

Contact

Provincie Zuid-Holland, A. Peters, Postbus 90602, 2509 LP Den Haag,
www.zuid-holland.nl

Regio Drechtsteden, dhr. J. Monster, Postbus 365, 3300 AJ Dordrecht,
www.drechtsteden.nl

Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, dhr. C. Revet, Postbus 108,
4200 AC Gorinchem, www.alblasserwaardvijfheerenlanden.nl

Tekst

Westerlengte
Projectgroep Merwedezone
Projectteam Merwedezone

Redactie

Westerlengte, P.P. Witsen

Ontwerp en schetsen

Provincie Zuid-Holland, F.F. Colombo

Foto's

Bureau Mediadiensten,
provincie Zuid-Holland

Vormgeving

Ontwerpwerk, Den Haag

Opmaak

Bureau Mediadiensten,
provincie Zuid-Holland

Druk

OBT

Oplage

400

Uitgave

juni 2009

101918 - 092050